

ДНЕВНИКЪТ

(стенографически)

на

ХІІ^{то} Обикновено Народно Събрание

(първа извънредна сесия).

XXXVII заседание, сжбота, 15 юний 1902 г.

(Отворено въ 3 ч. слѣдъ пладнѣтъ подѣ прѣдседателството на подпрѣдседателя г. Д. К. Поповъ.)

Прѣдседателствующъ Д. К. Поповъ: (Звъни.) Засѣданието се отвара.

Моля г. секретаря да прочете имената на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь Д. Филовъ: (Прочита списъка. Отсѣдствуватъ г. г. прѣдставителитѣ: И. Арнаудовъ, А. Арсениевъ, П. Вължаровъ, Д-ръ К. Милановъ, Х. Камбуровъ, В. Наковъ, И. Нейчовъ, В. Поповъ, В. Статковъ, П. Тодоровъ, Г. Трифоновъ, И. Тяньковски, К. Калчовъ, Д. Христовъ и Ю. Юсуфовъ.)

Прѣдседателствующъ Д. К. Поповъ: Отъ 178 души народни прѣдставители отсѣдствуватъ 15. Има законното число народни прѣдставители — засѣданието се продължава.

Прѣди да дамъ думата на когото и да било, ще съобща, г-да, че въ днешния день жителитѣ на гр. Свищовъ и околията празнуватъ 25-годишнината отъ встъпването на рускитѣ войски въ България, което даде за резултатъ извикването България на самостоятеленъ животъ. Менѣ ми се струва, че е длъжностъ да поздравимъ отъ страна на Народното Събрание доблестния генералъ Драгомировъ, който е билъ начело на храбрата руска войска, която е стъпила най-напрѣдъ на българска земя. Народното Събрание опълномоощава ли бюрото да направи такава съответствена поздравителна телеграма? (Гласове: Прието! — Д. Вълчевъ: Сжщо и до празнующитѣ въ Свищовъ.) Разбира се, и до празнующитѣ въ Свищовъ.

На г. Юмера Юсуфовъ е разрѣшено 8 дена отпускъ, а на г. Христа Камбуровъ — два дена.

Постъпила е една таблица за допълнителнитѣ и извънредни свръхсметни кредити на разнитѣ министерства, дирекцията на постройкитѣ, дирекцията

на държавнитѣ желѣзници и главната дирекция на почитѣ и телеграфитѣ къмъ бюджета за миналата 1901 г., която таблица е раздадена на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Ю. Теодоровъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ желая да направя едно питане къмъ г. Министра на Финанситѣ и г. Министра на Вхтрѣшнитѣ Работи. Прѣди 20 дена направихъ три запитвания къмъ г. Министра на Финанситѣ и едно къмъ г. Министра на Вхтрѣшнитѣ Работи, и ги моля да ми кажатъ, кога ще отговоритѣ.

Министъръ М. Сарафовъ: Съобщавамъ на г. Теодорова, че азъ съмъ готовъ да отговоря. Щомъ дойдатъ на дневенъ редъ, готовъ съмъ да отговоря.

Ю. Теодоровъ: Има ги турени на дневенъ редъ!

Министъръ М. Сарафовъ: Какво да направя, като не идва редъ? Готовъ съмъ винаги да Ви отговоря.

Министъръ А. Людекановъ: Вашето запитване бѣше дошло на дневенъ редъ, и азъ бѣхъ готовъ да отговоря, но Васъ пѣмаше. Азъ съмъ готовъ да Ви отговоря; нека дойде на дневенъ редъ. Какво да направимъ?

Г. Кърджиевъ: Желая да отпраща едно питане къмъ г. Министра на Просвѣщеніето. Питането се състои въ слѣдното.

Увеличението миналата година такситѣ за правоучение въ срѣднитѣ училища на 15 л. за долнитѣ класове и на 30 за горнитѣ е станало причина,

щото много незаможни или сръдна ръка български граждани, каквито сж подавялющето болшинство, да оставят чадата си отъ училище и тии послѣднитѣ да бждатъ лишени отъ едно колко-годѣ пошироко общо образование, необходимо за всѣки гражданинѣ. Повишението на тия такси е внесло една голѣма прѣчка на образованието, къмъ което народътъ ни, за негова голѣма похвала, силно ламти.

Искамъ да зная, мисли ли г. Министерътъ на Народното Просвѣщение да внесе прѣзъ тази извънредна сесия на Народното Събрание прѣдложение, твърдѣ належаще, за намаляние на тии такси, каквото да може още прѣзъ настѣпающата учебна година вратитѣ на сръднитѣ ни училища пакъ да се отворятъ по-широко за чадата на българскитѣ граждани, или же не мисли да стори това, и тогава народното прѣдставителство поне по своя инициатива да се заеме за туй законоположение отъ голѣма важностъ за народната просвѣта?

Искаемъ да ми се отговори на туй питане.

Министъръ Х. Тодоровъ: Ако бѣхъ мислилъ такова нѣщо да направя, г-да, азъ щѣхъ да го направя досега. Азъ мисля, че въ извънредната сесия ние си имаме опрѣдѣлена цѣль, и не мисля да се занимаваме съ този въпросъ. Възвѣтъ отъ туй, не зная дали е тъй добръ: миналата година да направимъ единъ законъ, а тая година да го измѣняваме. И не зная дали ще бжде толкова добръ, при туй финансово положение на общинитѣ и държавата, да измѣнимъ този законъ за такситѣ. Въ закона се прѣдвизда, че тѣзи, които сж бѣдни, могатъ да се освобождаватъ отъ такси. Значи, оставатъ да докажатъ своята бѣдностъ. Учителскитѣ съвѣти, азъ вѣрвамъ, сж много щедри и широко гледатъ, и такива чада на бѣдни родители се освобождаватъ. Въ всѣки случай, засега не мисли да ви занимавамъ съ този въпросъ, да отмѣняваме такситѣ.

Г. Кърджиевъ: Касасе се за дѣцата не само на бѣдни родители, но и за дѣцата на родители отъ сръдна ръка, понеже има хора съ 2—3 дѣца, момчета и момичета, и да плащатъ 15 л. за долния курсъ, а 30 л. за горния, туй хора отъ сръдна ръка едвамъ го понасятъ, толкова повече че въ началото на годината има да се правятъ дрехи и да се купуватъ учебници. Та думата ми е не само за бѣднитѣ — за тѣхъ има клаузи въ закона, че се освобождаватъ, — но за по-сръдна ръка хора, каквото сж болшинството у насъ.

Н. Цановъ: Азъ мисля, че г. Кърджиевъ трѣбва да заяви: доволенъ ли е или не е доволенъ, а не да говори. Инакъ, трѣбва да обърне питането въ запитване.

Прѣседателствующъ Д. К. Поповъ: Той само едно обяснение искаше да даде.

К. Мирски: Едно питане къмъ г. Министра на Търговията и Земледѣлието, на което, вѣрвамъ, ще може да отговори и г. Министеръ-Президентътъ, особено ако размѣни една дума съ днешния г. Министъръ на Вжтрѣшнитѣ Работи, бивши такъвъ на Земледѣлието и Търговията.

Извѣстно ви е, г-да народни прѣдставители, че нѣма културна страна, дѣто да не е наредено вече нѣщо за покровителствуване наемнитѣ работници, а особено женитѣ и малолѣтнитѣ отъ двата пола. Г-нъ прѣждебившиятъ Министъръ на Търговията и Земледѣлието въ края на миналата сесия, ако ме не лъже паметта, объяви, като такъвъ, че въ министерството се работи подобенъ законопроектъ. Азъ искамъ да зная, особено прѣдъ видъ и на послѣдна една стачка, която стана въ Варна отъ работницитѣ въ памучната фабрика, работили се въ Министерството на Търговията и Земледѣлието такъвъ законопроектъ; ще ли да се разпрати до търговскитѣ камари да се изучи добръ и, послѣ, въ есенната сесия да се внесе на разглеждане или не?

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Г-нъ Мирски! Ако г. Министерътъ на Търговията и Земледѣлието е казалъ, че въ министерството се работи подобенъ проектъ, азъ мисля, че нѣма причина да се съмнѣваме въ това. Азъ самъ не мога да отговоря на въпроса, но полагамъ, на основание на даннитѣ, които Вие съобщихте, че такъвъ проектъ се работи. Но такъвъ проектъ трѣбва да се обсъжда вѣстранно. То е мое мнѣние. И ако Вие желаете такова обсъждане да стане, като се прѣпрати проектътъ на търговскитѣ камари, ние, разбира се, вземаме просто актъ отъ това желание. Но, разбира се, въ тая сесия да се говори за прокарването на такъвъ проектъ е много прѣждевременно. (К. Мирски: Не въ тая сесия!)

Повече отъ туй нѣма какво да кажа.

К. Мирски: Доволенъ съмъ отъ отговора!

Е. Начевъ: И азъ имамъ да направя едно питане къмъ г. Военния Министъръ, (Гласове отъ дѣсницата: Нѣма го!) обаче, отъ отварянето на Събранието досега, нито при започването на заседанията, нито при вдигането, г. Военниятъ Министъръ не можѣ да бжде тукъ, слѣдователно, не можахъ да отпразва питането си. Затова прави своето питане, като ще моля неговитѣ колеги да му съобщатъ, и той, ако обича, да отговори.

Миналата година, г-да народни прѣдставители, стагнаха нѣкакви насилия въ Бръзничката околия по изборитѣ за народни прѣдставители отъ военнитѣ и гражданскитѣ чиновници и въ Народното Събрание се взема единъ дневенъ редъ да стане разслѣждане и виновнитѣ да бждатъ дадени подъ съдъ: отъ страна на военнитѣ да се разслѣдва отъ военнитѣ съдебни власти, а гражданскитѣ чиновници — отъ гражданскитѣ съдебни чиновници. По този дневенъ

редъ стана разслѣждане отъ гражданскитѣ съдебни власти, бѣха дадени подѣ съдѣ нѣколко лица, заедно съ околийския началникъ, които прѣди нѣколко дена бѣха осѣдени по на двѣ години затворъ и на 1.000 л. глоба. Обаче, отъ страна на военнитѣ власти до денъ днешенъ не е направено никакво разслѣждане; азъ, който съмъ най-много потърпѣвшъ, който бѣхъ арестуванъ 3 дена отъ военнитѣ власти безъ никакви причини, не съмъ разпитанъ. Питамъ г. Военния Министъръ да ми отговори, ако желае: защо до денъ днешенъ не е направилъ послѣдното и рѣшенъ ли е да направи това?

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Азъ вземамъ бѣлѣжка отъ Вашето питане, ще го съобща на г. Паприкова и ще Ви се отговори.

Ц. Таслаковъ: Отъ нѣколко врѣме насамъ имамъ да направя едно-двѣ питанія, но сѣ гледахъ когато нѣма толкозъ много питанія, за да не ви отегчавамъ. Но най-подиръ не можахъ да дочакамъ и азъ питамъ уважаемия Министъръ на Вътрѣшнитѣ Работи за слѣдующето нѣщо. Извѣстенъ ли е той, че по едно разпореждане, вѣроятно отъ министерството, лѣкарствата, които сѣ нужни за полицейската стража, се взематъ направо отъ държавнитѣ аптеки, а лѣкарствата за арестантитѣ се купуватъ отъ аптеки на частни лица? Това дава една много голѣма тежестъ на държавата да се лѣкуватъ арестантитѣ съ скъпи лѣкарства; слѣдователно, по-добрѣ е да се направи разпореждане за тѣхъ да взематъ лѣкарствата си направо отъ държавнитѣ аптеки, за да коштува това лѣчение по-евтино. Ако той е неизвѣстенъ, моли да се заинтересува и да направи потребното.

Второто ми питане е пакъ къмъ него. Мисли ли той, че е по-добрѣ, щото на ония лѣкари, които се назначаватъ да правятъ изпитъ, прѣдъ тѣхъ да се дава колоквиумъ отъ свѣршившитѣ медицината, да се плаща тѣмъ отъ държавата, а правото за колоквиума, по 100 л. отъ всѣки кандидатъ, да поставя въ хазната? Трѣбва да знаете, г-да прѣдставители, че често пѣти се явяватъ по 5—6 души на изпитъ прѣдъ една комисия, която се състои, ми се струва, отъ трима души, и даватъ по 100 л. всѣки единъ право за колоквиумъ и тия 100 л. поставятъ въ частнитѣ кесии на изпитвачитѣ. Това е да се даде много на едни хора, които биха направили същата работа за по-малко пари, а пъкъ такова право трѣбва да бѣде право на държавата, и оттамъ бихме намѣрили единъ приходъ. Неправедливо ще бѣде да даваме толкозъ заплата на едни хора за такъвъ единъ малъкъ трудъ. Ето защо мисля, че би трѣбвало да се заплаща отъ държавата за индивидуаленъ трудъ, а полученитѣ пари да се взематъ за въ полза на хазната. Като се надѣвамъ, че това ще се вземе въ внимание отъ надлежния министъръ, нѣма нужда да правя запитване.

Министъръ А. Людскановъ: Вземамъ актъ отъ Вашитѣ бѣлѣжки.

Ц. Таслаковъ: Тоже се обръщамъ къмъ всички г. г. министри да забѣлѣжатъ на г. Военния Министъръ, че ми дължи да отговори на едно запитване, депозирано прѣди 25 дена, ако се не лѣжа, на бюрото.

Н. Мушановъ: По стария законъ за градскитѣ общини, на 15 августъ въ България трѣбва да станатъ общи градски избори. По едно измѣнение, обаче, на закона за градскитѣ общини прѣзъ 1899 г., ако ли прѣзъ годината, въ която трѣбва да станатъ общи градски и селски избори, станатъ такива прѣди срока 15 августъ, то по измѣнението направено на закона за градскитѣ общини въ 1899 г. счита се, че иматъ тригодишенъ срокъ по нашия законъ за градскитѣ общини. Тѣй като отначалото на тая година има вече нѣколко градски съвѣти разтурени и се произведоха избори, то питамъ г. Министра на Вътрѣшнитѣ Работи, на 15 августъ ще ли стане пакъ изборъ за всички общини въ България, градски и селски, градски особено, или трѣбва да считаме, че по разпорежданията на измѣнението на закона за градскитѣ общини отъ 1899 г. въ тия градски съвѣти нѣма да ставатъ избори. Ако ли мисли г. Министърътъ на Вътрѣшнитѣ Работи тѣй, азъ моли да се внесе прѣдложение съ спѣшенъ характеръ да се измѣни това ограничение, или, ако г. министърътъ мисли че не ще да може да внесе, да помислимъ ние можемъ ли да внесемъ такова прѣдложение, защото, почитаеми г-да, въ него врѣме всичката оппозиция много сериозно се бори съ правителството противъ туй измѣнение, като мислѣше, че е незаконно. Азъ мисля, че тая година на 15 августъ трѣбва да станатъ избори навредъ, тамъ, където станаха въ началото на годината.

Министъръ А. Людскановъ: Законътъ е законъ и ние ще се съобразимъ съ него. Нѣмаме врѣме да прокарваме новъ законъ или нѣкакво измѣнение — не мислимъ поне за това. Ще остане положението, каквото е. Ако почитаемитѣ г. г. народни прѣдставители желатъ да направятъ нѣкое прѣдложение, тѣхна работа е.

П. Каравеловъ: Прѣдъ видъ на това, че стана питане по просвѣщенieto и азъ искамъ да направя едно. Лани се въведе едно: да се плащатъ такси; изключенията се опрѣдѣляха точно въ закона. Когато се прокарваха тия такси, тукъ се възбуди въпросъ, че дѣцата на опѣлченитѣ трѣбва да се освобождаватъ. Азъ заявихъ нѣколко пѣти, и много твърдо, че никакви привилегии нѣма да даваме — дворянство въ България нѣма да правимъ. Това бѣше заявено, законътъ е мотивиранъ и азъ не зная доколко е правъ г. Министърътъ на Просвѣщенieto съ циркулярно да измѣня този законъ и да дава тия права. Ама ще кажете: и това е законъ! Трѣбва да уважаваме закона, който е послѣденъ по извѣстенъ въпросъ.

Такситъ сж уредени съ законъ и тоя законъ съ циркулярно не може да се измѣнява, не може да възстановяватъ права да се ползватъ опълченцитѣ съ известни привилегии. Ако намирате, че това е много лошо и че трѣбва да възстановите правата, внесѣте законъ, азъ нѣмамъ нищо. Азъ поне ще говоря пакъ противъ, защото и това е привилегия. Такова циркулярно, мисли, има.

Министъръ Х. Тодоровъ: Такова едно циркулярно има. Ако ли г. Каравеловъ не се съгласява съ моето тълкувание на тоя законъ, за такситѣ, прокаранъ отъ него, и закона за опълченцитѣ, да направя интерпелация и тогава ще разискваме. (П. Каравеловъ: Ще направя интерпелация, защото азъ имамъ тоже законъ!) Азъ имамъ вашия законъ прѣдъ видъ, имамъ закона за опълченцитѣ, имамъ прѣдъ видъ и едно тълкувание, което е дала една комисия, назначена отъ бившия Министъръ на Просвѣщението, и въ съгласие съ всичко туй издадохъ въпросното окръжно, което не измѣня никакъ нито вашия законъ за такситѣ, нито закона за опълченцитѣ. (П. Каравеловъ: Азъ казахъ петъ пѣти какъ тълкувамъ моя законъ, — че нѣма никакви привилегии!) Направѣте тогава интерпелация.

Я. Забуновъ: При всичко че се прѣкали съ тия питання, ще ми позволите да направя и азъ едно питане къмъ г. Министра на Полицията. Вакарелскиятъ общински съвѣтъ е отдавна поискано да се разтурятъ, отъ самитѣ селяни на два пѣти. Цѣлиятъ съставъ е подъ съдъ, окръжниятъ съвѣтъ се е произнесълъ за разтурянето му, но и до днесъ седи тѣй. И хората даже се готвятъ да се изселатъ. Питамъ г. Министра на Вътрѣшнитѣ Работи, има ли намѣрение да удовлетвори тѣзи хора или не?

Министъръ А. Людскановъ: Не само Вакарелскиятъ общински съвѣтъ, но много съвѣти въ България сж бламирани. Когато ги разтуряше моятъ другаръ, тукъ вие викахте: защо ги разтуряте, а сега като сж бламирани, викате: защо ги не разтуряте? Избори ще правимъ слѣдъ мѣсець и половина и, ако днесъ вземемъ да разтуряме, не единъ, а нѣколко съвѣта — на 50—60 общини книгата лежатъ у мене, — трѣбва да направимъ изборитѣ въ мѣсець вътрѣ, а послѣ, по закона, пакъ трѣбва да правимъ избори. Ако намирате, че е нужно въ разстояние на два мѣсеца да правятъ два пѣти избори — съгласенъ съмъ, но азъ не намирамъ това за нужно. Но понеже изборитѣ ще да станатъ въ първата половина на августъ, азъ прѣдписахъ на окръжнитѣ управители и околийскитѣ началници да примиряватъ духоветѣ още до единъ мѣсець, та поне въ срока да се разтурятъ, за да станатъ само веднажъ нови избори.

Я. Забуновъ: Не съмъ доволенъ и ще направя запитване, защото той прави изключение тукъ.

М. Такевъ: Азъ моля г. Министра на Вътрѣшнитѣ Работи да каже: вѣрно ли е, че политическиятъ прѣстѣжникъ Кемалъ Бей, който бѣше избѣгалъ отъ Турция и дошълъ въ България, е екстерниранъ отъ българскитѣ власти прѣзъ сръбската граница и е екстерниранъ по слѣдующия начинъ. Нему е било прѣдложено да напусне България — защо? не знамъ; г. министърътъ ще каже, защо му е било прѣдложено да напусне България, — и когато е тръгналъ отъ София, той е пристигналъ въ Царибродъ; тамъ е билъ задържанъ въ полицейския участъкъ, дѣто вечерта, когато е пристигналъ, единъ полицейски приставъ отъ тукъ, онзи сѣщиятъ, който билъ каненъ — и г. министърътъ ще каже кой е този, — който е билъ каненъ на обѣдъ въ тукашното вакуфско комисарство, придруженъ съ секретаря на вакуфското комисарство, и когато треньтъ е пристигналъ отъ Сърбия, е довелъ единъ отъ турскитѣ чиновници въ Нишкото консулство, и по този начинъ събрани, въ присѣствието на нашия полицейски чиновникъ, двамата турски чиновници, отъ турското агентство въ Нишъ и отъ тукашното комисарство, вкаралъ сж го въ вагона и отъ тамъ сж го вкаралъ въ Сърбия. Той е питалъ: какви сж тия, които влизатъ тукъ? Да не сж чиновници на турското правителство? Тогава той узналъ, че тѣ дѣйствително сж чиновници на турското правителство. Той е викалъ, че щомъ влѣзе въ турската империя, тѣ ще го прѣдадатъ на турскитѣ власти и, като тѣхенъ политически прѣстѣжникъ, ще го съдятъ. Но той е билъ отведенъ прѣзъ Сърбия и сега кѣдъ е, не се знае. Вѣрно ли е, че по този начинъ е билъ екстерниранъ единъ политически прѣстѣжникъ отъ едно чуждо подданство?

Министъръ А. Людскановъ: Прѣди всичко, какъвъ политически прѣстѣжникъ е този Кемалъ Бей, азъ не знамъ. Азъ знамъ само, че Кемалъ Бей е една много тъмна и подозрителна личностъ, която си присвоиваше ролята на нѣкакъвъ си пратеникъ да обикаля изъ България и да агитира въ една или друга смисълъ противъ установенитѣ у насъ порядки. Търсихъ го въ Видинъ, Разградъ и навсѣкѣдъ; като го намѣрихъ, викахъ го и тукъ разпитахъ го лично и, понеже отъ свѣдѣнията, които имамъ отъ нашата полиция, узнахъ, че той се е събиралъ съ най-подозрителни личности и правилъ нѣща, които компрометиратъ реда, азъ му прѣдложихъ да излѣзе отъ България прѣзъ кѣдѣто иска. Прѣдложихъ му въ Ромъния, той не щелъ, а пожела да отиде въ Сърбия, и дадохъ надлежнитѣ за тая пѣлъ заповѣди на градоначалството. Кога е излѣзълъ, азъ не знамъ. Азъ заповѣдахъ на градоначалника съ всичкия редъ, безъ даже да го придружава нѣкой, свободенъ да го пусне да си излѣзе отъ тукъ. Сега дали е въ Турция, не знамъ. Доколкото, обаче, се простиратъ моитѣ свѣдѣния, Кемалъ Бей е въ Бѣлградъ.

М. Такевъ: Заявявамъ, че ще го обърна въ интерпелация.

Прѣседателствуващъ Д. К. Поповъ: Въ вчерашното заседание стана избиране на анкетната комисиия по избора, произведенъ въ втората Софийска селска избирателна околия, което по пропуцане отъ канцеларията не се тури на дневния редъ, но азъ мисля, че можемъ да се занимаемъ съ него.

Приема ли Народното Събрание за пръвъ анкеторъ г. Димитъръ Марковъ? Който го приема, да си вдигне ржката. (Болшинство.) Събранието приема.

Приема ли Народното Събрание за вторъ анкеторъ г. Дамянъ Вълчевъ? Който го приема, да си вдигне ржката. (Болшинство.) Приема се.

Приема ли Народното Събрание за трети анкеторъ г. Петъръ Шоповъ? Който го приема, да си вдигне ржката. (Болшинство.) Приема се.

М. Маджаровъ: Ще ми позволите ли, г-нѣ прѣдседателю, двѣ думи да кажа прѣди да се гласува?

Прѣседателствуващъ Д. К. Поповъ: Това е свършено вече и азъ Ви моля да не правите въпросъ. Ще минемъ по-нататъкъ на дневния редъ.

М. Маджаровъ: Мисля, че бѣше неудобно отъ ваша страна, като прѣдложихте за анкетиори двѣ лица, които сж гласували за касирането на избора.

Прѣседателствуващъ Д. К. Поповъ: Това е свършено вече, г-нѣ Маджаровъ!

М. Маджаровъ: Вие помните при другитѣ избори, които сж анкетирани...

Прѣседателствуващъ Д. К. Поповъ: Когато нѣма нищо по избора, не се плашете отъ анкетната комисиия, г-нѣ Маджаровъ!

М. Маджаровъ: Не е за плашене, г-нѣ прѣдседателю!

Прѣседателствуващъ Д. К. Поповъ: Ние избираме лица измежду народнитѣ прѣдставители.

М. Маджаровъ: Моля Ви се! Азъ считамъ, че това е несправедливо, което направихте, безъ да далете думата споредъ правилника.

Прѣседателствуващъ Д. К. Поповъ: Нищо не сме направили противъ правилника. Ние не избираме лица, които сж гласували за или противъ, а избираме народни прѣдставители.

М. Маджаровъ: Азъ го считамъ, че е противъ правилника това, което направихте. Вие сте болшинство и азъ ви казвамъ, че вие направихте едно несправедливо нѣщо, което е противъ духа на правилника.

Прѣседателствуващъ Д. К. Поповъ: Това е свършено, г-нѣ Маджаровъ!

Има думата г. Министърътъ на Финанситѣ.

Министъръ М. Сарафовъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Не направихъ писмено изложение и затова ще ви обясня причинитѣ, които заставиха правителството да направи единъ заемъ, както и начина, по който ще се употреби произведението на заема.

Вамъ е познато, г-да народни прѣдставители, отъ изложението, което направихъ прѣди нѣколко дена, че въ течение на нѣколко години бюджетитѣ на Княжеството сж се сключвали открити, т. е. че се е харчило повече, отколкото приходитѣ сж принасяли. Това е било по редовнитѣ бюджети, а покрай тѣхъ сж съществували и извънредни бюджети по Министерството на Обществениѣ Сгради, Пътищата и Съобщенията, и въ които извънредни бюджети сж минавали разносцитѣ за общественитѣ прѣдприятия, захванати и недовършени. И по тия извънредни бюджети държавата, като не е имала излишъци по редовнитѣ си бюджети, нито пъкъ извънредни приходи, оставала е открита. Това положение не е нито отъ дъпи, нито отъ тази година. То датира много отрано. То е именно заставило правителството още отъ 1899 г., въ края на 1899 г., да прибѣгне къмъ една крайна мѣрка, за да може да отговори на задълженията на съкровището, създадени още прѣди него врѣме, т. е. създадени още прѣди 1899 г. Срѣдството, съ което си е послужило правителството въ края на 1899 г., е било да сключи единъ краткосроченъ заемъ въ размѣръ на 25.000.000 л. номинални срѣщу съкровищни бонове, които е имало да се изплащатъ въ течение на 5 години. Съ този заемъ съкровището се е задължило всѣка година, начинай отъ 2 априлий 1901 г., да вписва въ бюджета си една четвъртъ отъ номиналната стойностъ на заема, т. е. 6.250.000 л., и да вписва нужната сума, за да се плащатъ лихвитѣ на остатъцитѣ слѣдъ всѣко тримѣсечно погашение. До края на 1899 г. съкровището се е намирало въ мѣнчотии да посрѣща задълженията на държавата, произхождащи повече отъ извънредни бюджети. Слѣдъ това врѣме работата се обръща: въ редовния бюджетъ на Княжеството се явяватъ веднага суми като редовенъ разходъ — погасяване и лихви на заема отъ 25.000.000 л. — безъ да се е уголѣмилъ съ нѣщо приходнитѣ бюджети. За да ви покажа размѣра на тежината, която се е наложила на редовния бюджетъ слѣдъ сключването на оня заемъ, ще ви спомена слѣдующитѣ цифри. За службата на държавнитѣ дългове, т. е. за погашение и лихви на държавнитѣ дългове, пенсии и пр., въ бюджета за 1900 г. е вписана сумата отъ 24.646.000 л. кръгло. Това е положението въ бюджета на 1900 г., прѣди да се захване службата за погасяване и лихвитѣ на 25-милионния заемъ срѣщу съкровищни бонове. За 1901 г. коалиционното правителство биде принудено да вишне, въ сжщото това отѣделение на държавния разходенъ бюджетъ, сумата отъ 31.587.000 л. Освѣтъ тѣзи 31.587.000 л. вие ще намѣрите въ таблицата за свръхсметни и допълнителни кредити, която днесъ ви се раздаде, че

има да се плащат още нѣщо повече отъ 2.000.000 л. сѣ по отдѣлението „държавни дългове“ на бюджета за 1901 г. Слѣдователно, отъ 1900 г. на 1901 г. разходите по службата на държавнитѣ дългове подскочатъ веднага съ 6.941.000 л. Това е именно разлика отъ 24.646.000 л. до 31.587.000 л. Слѣдователно, редовниятъ бюджетъ на Княжеството, безъ да сѣ се уголѣмили редовнитѣ разходи по нѣкои държавни служби, отъ една страна, а, отъ друга, безъ да сѣ се намѣрили нѣкои източници за редовни приходи, наговарва се ненадѣйно съ една сума почти 7.000.000 л. Въ бюджета за тази година, за 1902 г., вие ще видите, че по отдѣлението „държавни дългове“ се иска една сума отъ 33.135.000 л. Слѣдователно, иска се спрѣмо миналата година — 1901 г. — 1.548.000 л. повече. За посрѣщането на това ново уголѣмение ние нѣмаме нито редовно уголѣмение на приходи, нито пъкъ нѣкое законоположение, което да създава новъ нѣкой приходъ. Вамъ е познато, че държавнитѣ дългове не сѣ се уголѣмили спрѣмо лани. Увеличението отъ 1.548.000 л. направихъ, защото искахъ да избѣгна свръхсмѣтни и допълнителни кредити, каквито се искатъ сега за 1901 г. Вие ще разберете, г-да народни прѣдставители, несъстоятелността на единъ бюджетъ отъ 94 до 98 милиона, разходната частъ на който веднага подскача съ 7.000.000, дори съ 9.000.000 — видѣхте уголѣмението отъ 1900 г. на 1901 г. съ 6.941.000 и 2.000.000 свръхсмѣтни допълнителни кредити за послѣдната година, — безъ паралелно уголѣмение на приходитѣ. Уголѣмяването на приходитѣ въобще съ 10% е нѣщо немислимо. Такова положение не може да се държи. То не трѣбвало да се създава! Ако се остави нашиятъ бюджетъ въ туй положение, дефицититѣ ще бѣдатъ естествено послѣдствие. Уголѣмението въ разходите по държавнитѣ дългове съ по 7, дори 9 милиона лева, това не може да даде друго послѣдствие, освѣтъ уголѣмяването капитала на държавнитѣ дългове, още по-усиленото уголѣмение на годишнитѣ разходи по службата на държавни дългове. Всѣка една година, прѣзъ която се продължава това положение, трѣбва да се задължаваме съ 7 до 8 милиона и да минаваме въ бюджета си 600.000 до 700.000 л. за да плащаме лихвитѣ имъ. Не е злото, слѣдователно, само това, че ще се уголѣмва само капиталътъ на нашитѣ дългове, но злото се усилюва още повече, защото поради уголѣмението капитала на нашитѣ дългове трѣбва да се прѣдвиждатъ и лихви за изплащането имъ. За да се тури край на едно такова постепенно уголѣмение на капитала на нашитѣ дългове, както и въобще да се тури край на уголѣмяването на нашитѣ обикновени разходи за потапяване и лихви на държавнитѣ дългове, и прѣрхходящото правителство, та и сегашното се погрижи да направи единъ заемъ. Главната цѣль, която се гони съ тая операция, е да разсрочи прѣзъ повече години изплащането на летящия дългъ и да се намали размѣрътъ на лихвата върху една частъ отъ тая дългъ. Заемътъ се прѣдзначава, слѣдо-

вателно, не за производство, не за употребяване въ постройки или въобще въ обществени прѣдприятия, а прѣдзначава се строго за прѣмахване на натрупани, краткосрочни държавни дългове, а най-главното, за да може да се улекчи редовниятъ разходенъ бюджетъ на Княжеството по службата на държавнитѣ дългове.

Сега трѣбва да видимъ, като какви сѣ тия дългове, които сѣ се набрали и които е желателно, въ интереса на добръ устроениятѣ финанси на страната и въ интереса на нашия редовенъ бюджетъ, да се прѣмахнатъ. Дълженъ съмъ да ви обясня начинътъ, по който прѣсмѣтамъ тѣзи дългове. Азъ приемамъ за дългове само онѣзи суми, които има да се плащатъ по бюджетитѣ за 1900 г. включително и назадъ. Сумитѣ дължими по бюджета за 1901 г. и 1902 г. оставямъ настрана. Оставямъ настрана бюджета на 1901 г., защото считамъ, че при направената резерва тая година ще бѣде въ състояние да покрие разходите си, т. е. събранитѣ приходи ще покриятъ направенитѣ разходи. Дефицитътъ, който прѣдвиздахъ, че може да се укаже, азъ го взимамъ като общъ дългъ на тая година. Щомъ вземемъ този дефицитъ като общъ дългъ, ние приемаме, че прѣдвиденитѣ разходи по бюджета за 1901 г. сѣ изпълнени и покрити съ приходи — редовни или извънредни — на сѣщата година; тогава обстоятелството, дали разходите въ сжщностъ сѣ платени или неплатени, не играе вече нѣкой роль. За 1902 г. не вземамъ никакъвъ летящъ дългъ въ внимание, защото бюджетътъ сега се гласува. Прѣди нѣколко дена азъ ви обяснихъ, какъ мисля да покрива прѣдвидения отъ мене дефицитъ отъ 2.000.000 л. Показвахъ срѣдствата, чрѣзъ които очаквамъ положително да покрива този дефицитъ, дори ако се възкачи на 3 милиона.

Слѣдъ тия обяснения да пристѣпимъ къмъ изложението на държавнитѣ дългове, които има да се покриятъ съ производението на заема.

Дължимъ по дълга на бившата Източна-Румелия къмъ Високата Порта остатѣка за 1900 г. — 292.000 л. Окръжнихъ всички суми на хиляди, за да нѣмамъ разпрания съ малки цифри.

Дължимъ тѣй сжщо остатѣкъ за 1900 г. отъ данъта на бившата Източна-Румелия къмъ Високата Порта — 1.721.000 л.

Окупационниятъ дългъ къмъ руското правителство не е платенъ отъ 1898 г. насамъ; по тая дългъ има да плащаме за 1898, 1899 и 1900 години 5.481.000 л.

Не е платено тѣй сжщо на руското правителство за купенитѣ прѣзъ 1880—1881 и 1886 г. пушки, ратитѣ за 1899 и 1900 г., които заедно правятъ 630.000 л.

На Княжеството е направенъ единъ авансъ, многословутиятъ авансъ отъ 7.000.000 л., съгласно договора за заема отъ 1899 г. и условията ни, които лани сѣ изпълнени съ особенъ договоръ.

Има издадени платежни заповѣди за смѣтка на 1900 г. на една сума, която вземамъ кръгло, отъ

3.500.000 л. (Н. Цановъ: За какво сѣ тѣзи платежни заповѣди?) Тѣзи платежни заповѣди сѣ за смѣтка на бюджета отъ 1900 г. Тѣ сѣ различни пера, които сѣ останали да се дължатъ. Отъ тѣзи 3.500.000 л. съкровището е платило вече прѣзъ тази година голѣма частъ и остава да се плаща около 600.000 л.; но понеже тѣ сѣ платени отъ приходитѣ на тази година, тѣ трѣбва да се взематъ и повърнатъ на съкровището, за да може да се посрѣщнатъ текущитѣ разходи на държавата.

На Българската Народна Банка, споредъ смѣтката ѝ, установена на 1 май 1902 г., дължимъ: сребро и злато заедно 29.627.000 л. (Н. Каравеловъ: Среброто алрагъ ли?) Азъ обръщамъ въ злато всичко, г-нъ Каравеловъ, и ще Ви кажа какъ. Дължимъ на Банката сребро 18.500.000 л., а злато 11.127.000 л.; ставатъ всичко 29.627.000 л. Ако се обърне среброто съ ажио 10% въ злато и се събере, тогава всичкото злато излиза, че вземането на Банката е 27.945.000 л. злато. Азъ ги минавамъ кръгло 28.000.000 л.

На централното управление на земледѣлческитѣ каси дължимъ единъ авансъ, направенъ на държавата още прѣзъ 1898 г., отъ 3.350.000 л.

Има единъ свръхсмѣтенъ кредитъ отъ 1896 г. още, по който се открива сега — моятъ уважаемъ прѣдшественикъ г. Каравеловъ не го знаеше, и азъ сега го узнахъ, — сега се открива, че имаме да даваме по тоя свръхсмѣтенъ кредитъ 1.250.000 л. (Н. Габровски: За какво се отнася?) Ще Ви кажа послѣ. (Н. Каравеловъ: Отъ тая година?) Още прѣзъ 1896 г. е вотиранъ свръхсмѣтенъ кредитъ, а сега се оказва, че сме дължали по него.

Послѣ, прѣдполага се да имаме дефицитъ за 1901 г. 5.000.000 л., по редовния бюджетъ, както говорихъ миналия пътъ; освѣнъ него похарчено е по извънредния бюджетъ на Министерството на Обществениѣ Сгради, Пжтищата и Съобщенията за сжщата 1901 г. сумата отъ 4.533.000 л. Минавамъ, слѣдователно, като общъ дългъ по бюджетното упражнение за 1901 г. 9.533.000 л., които трѣбва да се платятъ. Похарченитѣ 4.533.000 л. по извънредния бюджетъ сѣ за постройката на Варненското пристанище, на Бургазкото пристанище, повръщане одържки на прѣдприемачитѣ, доплащане постройката на желѣзници и пр. (В. Димитровъ: Сѣ за сжщата година?) Да, за 1901 г.

Послѣ минавамъ като дългъ, който трѣбва да се плати съ извънредни срѣдства, а не по редовния бюджетъ, сумитѣ по извънредния бюджетъ на 1902 г., който ще ви се внесе отъ Министерството на Обществениѣ Сгради, Пжтищата и Съобщенията. Въ този бюджетъ влизатъ: креансата на г. Хаджиенова, заедно съ лихвитѣ; сумата, която ще се похарчи за постройката на пристанищата, сумата потрѣбна за купуване подвиженъ материалъ; сумитѣ, които има да се повръщатъ отъ одържки за постройката на желѣзницитѣ и пр. Всичко това, както казахъ, влиза въ извънредния бюджетъ за 1902 г., който ще ви се внесе. Обща сума ми-

навамъ 10.000.000 л. Сумата не трѣбва да ви очудва, г-да, защото знаете, че креансата на г. Хаджиенова е 4.300.000 л., и тя носи 10% лихва; така щото, само тоя дългъ влиза на 5.000.000 л.

Тия сѣ задълженията, които е належаще нужно да се прѣмахнатъ. Едни отъ тѣхъ дѣйствително не носятъ лихви, слѣдователно, не правятъ никаква тежестъ; други, обаче, носятъ лихви и трѣбвало би да се прѣмахнатъ заедно съ перото, което ще кажа още по-сетнѣ. Не мислѣте, че тѣзи, които не носятъ лихви, съставляватъ удоволствие на Финансовия Министеръ, който постоянно да има разправии за тѣхното изплащане.

При прѣдположение, че заемътъ ще се приеме, трѣбва да вземемъ въ смѣтка и съкровищнитѣ бонове; трѣбва да прѣсмѣтнемъ и онова, което ще платимъ за откупване съкровищнитѣ бонове, които оставатъ още въ обращение. Слѣдъ тиража отъ мѣсецъ септемврий текущата година, ще останатъ за 14.000.000 л. съкровищни бонове, за които гуждамъ кръгла сума 13.160.000 л., които ще трѣбва да платимъ ефективно за откупването имъ. Сѣ въ прѣдположение, че прѣдложенитѣ заемъ ще се удобри, минавамъ като дългъ 1.500.000 л., които, споредъ договора за заема, ще се одържатъ като специална резерва; тия пари, както знаете, оставатъ нашъ имотъ, прѣдначенъ като допълнителна гаранция за изплащането анюитетитѣ. Тѣй сжщо, споредъ опрѣдѣленията на договора, минавамъ за разноси, които ще понесе държавата за напечатване титритѣ, за обдѣлване титритѣ съ гербови марки — чуждестранни, не български — 1.000.000 л. Тази сума, 1.000.000 л., е минава съвършено приблизително, защото не можемъ да знаемъ до издаването на заема каква частъ отъ него ще бѣде пласирана въ всѣка държава, та да можемъ да прѣсмѣтнемъ точно колко ще отиде. Прѣдполагамъ, че сумата 1.000.000 л. е пѣщо по-високо отъ реалното, което може да бѣде. Всичкитѣ тия пера, които ви изброихъ, съставляватъ една сума отъ 86.417.000 л.

Заемътъ отъ 106.000.000 л., по опрѣдѣлената цѣна по 81½%, ще ни даде чисто 86.390.000 л., която сума е и показана въ договора. Остава, слѣдователно, една съвсѣмъ малка сума отъ летящитѣ ни дългове — 27.000 л. — непокрита. Съ това не искамъ да кажа, че съ произведението на заема ние ще платимъ всичкитѣ летящи дългове. Ще се явятъ несъмѣнно и други още малки летящи дългове; но отъ друга страна трѣбва да обърна вниманието ви на обстоятелството, че въ сумата 28.000.000 л., която минахъ като държавенъ дългъ спрѣмо Българската Народна Банка, една голѣма частъ се дължи било за смѣтка на извънредния бюджетъ за 1901 г., било за смѣтка на текущия бюджетъ. Съкровището прѣзъ 1901 г., като не се е улеснявало да посрѣща винаги нуждитѣ си, било е принудено да прибѣгва за аванси къмъ Българската Народна Банка и е употребило тѣзи

аванси за покриване разходи било по извънредни бюджети по Министерството на Общественият Сград, Пктищата и Свободенията, било за разходи по редовния бюджет. И понеже минавамъ сумата 9.533.000 л. като общъ дефицитъ на 1901 г., то приходитъ, които има още да се събиратъ за смѣтка на 1901 г., ще се употребятъ за изплащането не само на неиздѣлженитъ досега разноси на оня бюджетъ, а и на взетитъ аванси. Сжщото е и за аванситъ взети отъ Българската Народна Банка отъ 1 януарий до 1 май т. г. за покриване разноси по бюджета на 1902 г. Подробно да опрѣдѣлямъ, да направя точна раздѣла, колко сж стари дългове и колко нови, е мжчно, а пъкъ и не води къмъ нѣкой практически резултатъ.

Това, що споменахъ че дължимъ на земледѣлческитъ каси, повтарямъ още единъ път да кажа, е независимо отъ задължението, което се има спрѣмо сжщитъ, за посрѣщане нуждитъ за 1902 г. Ние въ сжщностъ има да дължимъ повече на земледѣлческитъ каси, защото тѣ сж ни авансирани врѣменно и други суми. Отъ 1 май насамъ дължимъ нѣщо повече и на Българската Народна Банка, но тѣзи уголѣмения на дълговетъ сж приврѣмenni заемвания, които сж постѣпленията на приходитъ за 1902 г. ще се изравнятъ. Такива задължения ние ще бъдемъ принудени винаги да имаме, докогато държавата си състави единъ резервенъ фондъ, единъ оборотенъ фондъ, каквѣто имаме постоянно прѣди 1886 г. и каквѣто сме имали по-сетнѣ сегизтогизъ, когато заемитъ сж давали врѣменно суми на разположението на Финансовия Министъръ. Такива летящи дългове не съставляватъ голѣми затруднения, особено когато Финансовиятъ Министъръ разполага съ срѣдството на краткосрочни съкровищни бонове.

Сега трѣбва да прѣмина на втория въпросъ. Той е: дали дѣйствително съ сключения заемъ ще се постигнатъ нѣкои облекчения въ нашия редовенъ бюджетъ. Смѣтката е много проста и онѣзи господа, които обичатъ, могатъ да я провѣрятъ дори и сега, като слѣдятъ внимателно. Азъ ще ви направя смѣткитъ за положението на извѣстни пера само отъ редовния разходенъ бюджетъ по държавнитъ дългове за годинитъ 1903, 1904, 1905 и т. н. Ето какво ще бжде положението на държавнитъ дългове, т. е. службата за погашение и лихви на държавнитъ дългове за 1903 г., ако заемътъ не се прокара или Народното Собрание не го одобри, и какво, ако заемътъ се приеме. Ще трѣбва да минемъ въ бюджета за 1903 г. за погашение на съкровищнитъ бонове 6.250.000 л. и за лихвитъ на тѣзи съкровищни бонове, т. е. за лихви на постепенно останалитъ остатѣ слѣдъ направенитъ тримѣсечни погашения — 699.400 л. Смѣтката могатъ г. г. народнитъ прѣдставители да я направятъ, като взематъ прѣдъ видъ това, че отъ 2 октомврий 1902 г. до 2 януарий 1903 г. ще трѣбва да платимъ 6% лихва на 14.000.000 л. номинални. На 2 януарий ще се погасятъ 1.565.000 л., та на остатѣка ще платимъ лихви на 2 априлий. Ще се погасятъ тогава пакъ 1.565.000 л. и за оста-

налитъ ще платимъ лихва на 2 юний и т. н. Слѣдователно, лихвитъ на тия съкровищни бонове за 1903 г. сж 699.400 л. Дохождатъ лихвитъ за аванса отъ 7.000.000 л. Въ договора отъ 1899 г. уговорено е, че за този авансъ се плащатъ лихви по 6%, но прѣдвизжда се и една шестмѣсечна комисиона отъ $\frac{1}{2}\%$; така щото, въ сжщностъ лихвата е 7% и нѣщо повече; но азъ я минавамъ 7% лихва върху 7.000.000 л., които правятъ 490.000 л. Ако държавата не се улесни съ извънредни срѣдства, естествено, че ще остане дължна на Българската Народна Банка не само сега дължимото, но и нѣщо повече; защото ако редовнитъ приходи не стигатъ да покрие редовнитъ си разходи, още по-малко може да се говори, че отъ редовнитъ приходи ще вземе нѣщо за изплащане нѣкои дългове — наопаки, задълженията ще се уголѣмятъ, както казахъ и порано. Азъ вземамъ, че срѣдно число прѣзъ цѣлата 1903 г. — прѣдположението е безъ заемъ — ще дължимъ на Българската Народна Банка 30.000.000 л. и ще плащаме лихва по 7%, както плащаме и сега, или всичко за година 2.100.000 л. Къмъ земледѣлческитъ каси приемамъ, че срѣдно число ще остане да дължимъ прѣзъ годината около 7.000.000 л., на които лихвитъ по 7% правятъ почти 500.000 л. Така щото, за лихви на Българската Народна Банка и земледѣлческитъ каси е минато общо перо 2.600.000 л. Креансата на г. Хаджиенова носи лихва 10%; тя носи, слѣдователно, въ негова полза 430.000 л. годишно. Г-да народнитъ прѣдставители разбиратъ, че въ крайния резултатъ е безразлично за съкровището, дали тия лихви минаваме въ редовния или въ извънредния бюджетъ. По-нататѣкъ приемамъ, че на разни доставчици, на разни кредитори на държавата, на които не можемъ да се издължимъ наврѣме, сме принудени да имъ даваме лихва. Не съмъ далечъ отъ истината, като вземамъ срѣдно годишно 6.000.000 л. такива дългове, върху които плащаме годишно по 5% лихва само, и минавамъ въ тая смѣтка 300.000 л. Излиза, слѣдователно, че само за лихви и погашения на съкровищнитъ бонове, послѣ, лихви на нашитъ текущи смѣтки съ Българската Народна Банка и земледѣлческитъ каси и съ други кредитори ще ни трѣбватъ въ годината 1903 10.769.400 л. Това е сумата, която трѣбва да впишемъ въ редовния бюджетъ, ако не можемъ да намѣримъ срѣдства за да прѣмахнемъ тия дългове.

Сега, ако се приеме заемътъ, ние ще имаме да плащаме анюитета му, т. е. ще има да плащаме една сума, която обема въ себе си лихвитъ и погашенията въ течение на 50 години. Азъ вземамъ за 1903 г. общия анюитетъ на заема, който възлиза на 5.790.000 л. Съ плащането годишно 5.790.000 л. ние ще покриваме лихвитъ и ще погасимъ 106 милиона лева заемъ въ течение на 50 години. Трѣбва да ви забѣлѣжа тукъ, че споредъ договора, погашенията на заема ще захванатъ отъ 1 септемврий 1903 г. — тогазъ ще се плати първото погашение, — а на падежа 1 мартъ ще се платятъ само лих-

вити; вследствие на това сумата, която има да минемъ въ бюджета на 1903 г. за лихви и погашение на заема, е съ около 200.000 л. по-малко. Но азъ вземамъ редовния анюитетъ, който ще бжде 5.790.000 л. Съ тая сума отъ 5.790.000 л. ние ще осигуримъ съвършено службата на заема отъ 106.000.000 л. Въ нея влизатъ и лихвитъ, и погашенията за цѣлата година. Излиза тогазъ, че вмѣсто да платимъ 10.769.400 л. въ 1903 г. за лихви и погашения, въ нашия бюджетъ ще впишемъ само 5.790.000 л. и отъ това се явява едно облекчение въ редовния бюджетъ отъ 4.979.000 л. — почти 5.000.000 л. Трѣбва да прибави, че тия 5.000.000 л., които бихме платили прѣзъ 1903 г., повечето сж златни, слѣдователно, на тѣхъ трѣбва да плащаме ажио, комисиона, за прѣводъ и пр. и оттамъ би излѣзло тѣй сжщо едно уголѣмение отъ около 10%, ако вземемъ срѣдното число, и ще имаме една сума отъ около 500.000 л. Така щото, въ сжщностъ, съ приемането на заема бюджетътъ за 1903 ще се облекчи съ около 5½ милиона лева, или вмѣсто онѣзи 33.000.000, които прѣдвиждаме за тази година за лихви и погашения, или въобще за службата на всички наши дългове, въ 1903 г. ще впишемъ около 28.000.000 л. само, ако се приеме тая мѣрка, която правителството прѣдлага. Това е облекчението, което ще се яви въ 1903 г.

За 1904 г. намалението е нѣщо по-малко. Намалението е нѣщо по-малко затова, защото за съкровищнитѣ бонове, както ви казахъ, не плащаме отнапрѣдъ точно установена лихва, а плащаме постепенно лихвата върху остатѣцитѣ. За 1903 г. лихвата на съкровищнитѣ бонове е 699.000 л., а за 1904 г. тази лихва ще бжде съ 364.900 л. по-малко и, вмѣсто 699.000 л. въ смѣтката, както погорѣ установихме, ще трѣбва да се мине само 324.500 л. Така щото, за лихви и погашения на летищитѣ дългове въ бюджета за 1904, вмѣсто 10.769.400 л., ще трѣбва да впишемъ 10.404.500 л. Като се спадне пѣкъ анюитетътъ 5.790.000, излиза, че ако се приеме заемътъ, бюджетътъ за 1904 г. ще се облекчи съ 4.614.500 л. зл., или, ако се прибави на тая сума ажио, комисиона и др. — всичко 461.000 л., общото облекчение възлиза дори на 5.070.000 л. Въ бюджета за 1905 г. би трѣбвало да впишемъ по смѣтката на съкровищнитѣ бонове само едно погашение, което ще се падне на 2 януарий 1905 г. То ще бжде 1.500.000 л., горѣ долу, и ще има да платимъ лихви на тия за 3 мѣсеца, или 22.500 л. Другитѣ пера, т. е. ония, които има да впишемъ за лихви на Българската Народна Банка, на земеделѣческитѣ каси, на Хаджиенова и на другитѣ кредитори, оставатъ непромѣнени, ако не се погасятъ по нѣкой начинъ. А пѣкъ за да се погасятъ чрѣзъ обыкновенитѣ приходи въ течение на двѣ години, т. е. да платимъ 47½ милиона, това е невъзможно. Така щото, лихвитъ на тия наши държавни дългове или 4.420.000 л. ще трѣбва да се платятъ; излиза, че въ бюджета за 1905 г. ще трѣбва да впишемъ за

службата на лихвитъ и погашенията на нашитѣ дългове 5.942.000, а анюитетътъ прави 5.790.000 л. Това показва, че вследствие сключване на заема ще се яви едно намаление, макаръ и само отъ 150.000 л. дори въ бюджета за 1905 г. Чакъ въ 1906 г. лихвитъ на останалитѣ тогава непогасени летищи дългове ще бждѣтъ по-малко отъ анюитета на заема съ 1.370.000 л. Това ще стане, когато се прѣмахнатъ съкровищнитѣ бонове и като останатъ само текущи дългове, които имаме сега къмъ Българската Народна Банка, къмъ земеделѣческитѣ каси и пр. Но до това врѣме, както и сами ще заключите отъ дефицититѣ за 1903—1905 години, които ви споменахъ, ние ще имаме 10½ милиона повече дългове. Само отъ разликата на службата на държавнитѣ дългове ще се явятъ 10½ милиона повече дългове, за които лихвитъ пакъ трѣбва да прѣдвиждаме въ бюджета и които лихви като възлизатъ на повече отъ 700.000 л., разликата между анюитета и редовнитѣ лихви за летищитѣ дългове ще изчезне почти.

Това е, г-да народни прѣдставители, улѣкчението, което ще се яви въ държавния бюджетъ вследствие на заема, и непосредствено въ първитѣ нѣколко години. Сега, вѣрвамъ, че и вие сами нѣма да настоявате да кажа още единъ пѣтъ, че не можемъ да останемъ и въ 1906 г. съ тия летищи дългове, които имаме, защото когато ни стане нужда, когато държавата не би могла да се улеснява въ течение на годината, както това твърдѣ често става въ България, дали ще могатъ земеделѣческитѣ каси и Българската Народна Банка повече да ни улесняватъ и при най-добра воля отъ тѣхна страна. Наопаки, има се основание да прѣдполагаме, че ако държавата отклони още по-голѣми суми на тия учрѣждения отъ сжщинското имъ прѣдназначение, нито тѣ ще могатъ да понесатъ това, нито пѣкъ ние ще можемъ да ги прѣдпазимъ отъ нѣкое по-голѣмо зло. Какво ще бжде положението слѣдъ 1906 г., загатнахъ ви и завчера, и сега пакъ ще кажа. Ако можемъ спечели врѣме отъ три години, за да уредимъ събирането на нашитѣ приходи, за да можемъ да усилимъ редовнитѣ постѣпления особено отъ нашитѣ косвени данѣци, азъ мисля, че сме направили голѣмо добро на страната. Къмъ края на 1906 г., както споменахъ по-прѣди, по моитѣ смѣтки, азъ вѣрвамъ, че ще можемъ да разчитаме на единъ приходъ отъ 102.000.000 л., вмѣсто 95-тѣ милиона, които прѣдвиждаме за тая година, когато имаме единъ такъвъ редовенъ приходъ отъ 102.000.000 л., и бждемъ благоразумни въ разходитѣ, тогава вече нѣма да се боимъ отъ дефицити, нѣма да се боимъ, че ще настѣпи пакъ врѣме държавата да се намѣри въ стѣснено положение да не може да посрѣща редовнитѣ си разходи.

Това имахъ да ви обясня.

М. Такевъ: Какво става съ руския заемъ отъ 4 милиона?

Министър М. Сарафовъ: Руският заемъ е единъ авансъ, който ще се покрие отъ приходитъ на 1901 г. Той влиза, тъй да кажа, въ прѣдвидения дефицитъ за 1901 г.

Ан. Коновъ: А свърхсметниятъ кредитъ отъ 1.250.000 л.?

Министър М. Сарафовъ: Когато бъдете въ комисията, азъ ще Ви дамъ подробни обяснения.

М. Такевъ: Не е ли възможно да бъдете така добъръ, въ едно отъ слѣдующитъ засѣдания да ни дадете точната цифра на всичкитъ наши дългове къмъ 1 юний 1902 г., всичко каквото има да дължимъ, за да можемъ да се ориентираме, като се склучи този заемъ, какво ще заплатимъ и какво ще остане да плащаме?

Министър М. Сарафовъ: Казахъ ви какво има да плащаме и какъ ще се употреби произведението на заема. Нѣкои други летящи, значителни дългове не ми сж познати. Споменахъ ви тъй сжщо, че ако се окажатъ нѣкои други летящи дългове, тѣ ще се покриятъ отъ онова, което имаме да плащаме по малко на Българската Народна Банка.

В. Димитровъ: Като имаме прѣдъ видъ какви сж нашитъ консолидирани дългове досега, плусъ тѣзи летящи 86.000.000 л., които, ако приемемъ заема, ще станатъ консолидирани, сборътъ какъвъ ще бѣде, едно, и какви ще останатъ други дребнуии — събрано всичко това, да знаемъ какво дължи нашата държава.

Министър М. Сарафовъ: По нашитъ консолидирани дългове имамъ цифритъ, които може да ви дамъ въ комисията.

В. Димитровъ: Още единъ малкъ въпросъ. Може ли г. министърътъ да ни каже, какви сж тия свърхсметни кредити отъ 1.250.000 л.?

Министър М. Сарафовъ: Ще ви обясня въ комисията, г-нъ Димитровъ.

Д. Влаговъ: Единъ въпросъ. Имаме единъ заемъ отъ 260 милиона лева отъ 1899 г. Доколкото помня, срокътъ на тоя заемъ за да захване да се оптира е 18 юний. (Министър М. Сарафовъ: 19 юний.) Не може ли да ни дадете нѣкои обяснения, какво става съ този заемъ и какво мислите по-нататъкъ да правите?

Министър М. Сарафовъ: Става това, което става съ всѣки договоръ, който не се е изпълнилъ. Споредъ договора отъ 1899 г., българската държава се задължаваше въ течение на три години отъ дѣня на публикуването на договора да държи на разположение на синдиката за 260 милиона лева български книжа, а той имаше право, когато на-

мѣри за сгодно, да купи тия книжа по извѣстенъ единъ курсъ. Туй право синдикатътъ не го е упражнилъ, и, вслѣдствие на това, цѣлиятъ този договоръ за насъ не е вече задължителенъ отъ 19 юний т. г., т. е. подиръ 4 дѣна.

Г. Кирковъ: А свързаниятъ съ него въпросъ за желѣзницитъ!

Министър-Прѣседател Д-ръ С. Даневъ: Ще говоримъ въ комисията.

Министър М. Сарафовъ: Другъ пътъ ще говоримъ за него.

Слѣдъ това нѣщо азъ мисля, договорътъ за заема да се изпрати на финансовата комисия.

Министър-Прѣседател Д-ръ С. Даневъ: Г-да! Понякоже, както виждате отъ раздадения договоръ, той има срокъ за вотиране, ние молимъ да се побърза съ неговото изучаване, и азъ ще се обърна къмъ г. прѣседателя на финансовата комисия, да свика членоветъ на тази комисия още въ понеделникъ заранѣта, за да могатъ тамъ да се дадатъ по-обстоятелствени обяснения отъ тѣзи, които тукъ се чува, ако би че нѣкои отъ господата желаятъ да чуятъ нѣщо повече, и веднага подиръ като се разгледа контрактътъ въ комисията, естествено, ще искаме да се тури на дневенъ редъ.

М. Такевъ: Менъ ми се струва, че договорътъ, като е внесенъ, трѣбва да се прочете тукъ днесъ. Такъвъ е редътъ.

Министър-Прѣседател Д-ръ С. Даневъ: Г-нъ Такевъ! Оставете реда какъвъ е. Вие имате всичко. Г-нъ Сарафовъ ви го обясни, и въ комисията ще ви обясни. Четенето му е просто една формалностъ.

Г. Кирковъ: За заема трѣбва да има прѣдложение отъ страна на министерството.

Министър М. Сарафовъ: Изложение азъ ви направихъ.

Г. Кирковъ: Прѣдложение за заемъ нѣма.

М. Такевъ: Прѣдложение, че има заемъ и че е внесено отъ министерството, това не е четено отъ трибуната.

Министър М. Сарафовъ: Отъ трибуната нѣма защо да се чете. Заемъ обикновено се чете единъ пътъ, и единъ пътъ се гласува. Има за него докладъ до Княза, а за внасянето му има заповѣдъ.

Министър Д-ръ А. Радевъ: Съобщава се само за внасянето му.

Прѣседателствующъ Д. Е. Поповъ: Ако желае г. Такевъ, може да се прочете и сега.

М. Такевъ: Ми се струва, че трѣбва да се прочете.

Прѣседателствующъ Д. Е. Поповъ: Желаетъ Народното Сѣбрание да се прочете?

Ю. Теодоровъ: Желаетъ.

И. Гешовъ: Указътъ, съ който се внася въ Народното Сѣбрание, трѣбва да се съобщи.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Указътъ не се съобщава, а докладътъ. Прѣседателството вчера го събщи.

Прѣседателствующъ Д. Е. Поповъ: Тогазъ, г. секретарътъ ще го прочете.

Секретаръ Д. Филовъ: (Чете.)

„Докладъ до Негово Царско Височество Князътъ.
№ 7.181.

Господарю!

На основание чл. 109 отъ конституцията, имамъ честь да помоля Ваше Царско Височество да разрешите да се внесе въ сегашната I извънредна сесия на Народното Сѣбрание за разглеждане и гласуване приложеното тукъ прѣдложение до Народното Сѣбрание относително заема отъ 106.000.000 л. номинални.

Гр. София, 14 юний 1902 г.

Съмъ, Господарю, на Ваше Царско Височество най-покоренъ служителъ и вѣренъ подданикъ,
Министъръ на Финанситѣ: М. К. Сарафовъ.

На първообразното написано: „Одобрено“.

За Министерския Съвѣтъ,
Прѣседателъ на Министерския Съвѣтъ:
Д-ръ С. Даневъ.“

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: И тъй, азъ ще моля да се постанови прѣпращането на проекта за договора въ финансовата комисиия и още въ поведѣлникъ ти да се занимае съ него.

Прѣседателствующъ Д. Е. Поповъ: Ония г. г. прѣдставители, които сж за прѣпращането на договора въ финансовата комисиия, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Сѣбранието приема.

Минаваме на дневния редъ: докладъ на прошения.

Т. Теодоровъ: Азъ мисля, г-да народни прѣдставители, че гласуване ще стане, разумѣва се, върху контракта: приема ли се или не, но самото това гласуване трѣбва да бѣде изразено въ форма на едно прѣдложение отъ страна на министерството, което да има характеръ на законъ и на което текстътъ трѣбва да бѣде такъвъ, както обикновено се е правило досега: одобрява се сключениятъ контрактъ, съ дата 21 юний, между Княжеското Министерство и еди-кой си за такъвъ единъ заемъ.

(Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Можемъ и това да направимъ!) Какво ще гласуваме? Ще гласуваме единъ контрактъ. Ами нали той трѣбва да има извѣстна форма, която трѣбва да се впише въ сборника на законитѣ? Винаги досега се е тъй правѣло. Споредъ конституцията, министритѣ могатъ да внасятъ въ Камарата или прѣдложения, или закони, не могатъ да внасятъ контракти. Трѣбва да внесатъ прѣдложение за одобрение на извѣстенъ контрактъ. И азъ мисля сега, когато щѣха да се четатъ тия книжа, че докладътъ, който е направенъ на височайше име и одобренъ, съдържа въ себе си едно прѣдложение, което трѣбва да има този текстъ. А то не се прочете! Ако такава прѣдложение нѣма, значи, нѣма изпълнение на извѣстна форма. Наистина, то не е голѣма работа, не е важна работа, но трѣбва да се изпълнятъ прѣдписанията на конституцията, трѣбва да сжществува единъ указъ, който да одобрява едно прѣдложение или единъ законопроектъ, защото правителството друго не може да внася, контракти не внася. Въ конституцията има извѣстенъ членъ, който казва, че правителството има право да внася въ Народното Сѣбрание законопроекти и прѣдложения; за контракти не се казва. Текстътъ на това прѣдложение трѣбва да бѣде такъвъ и въ сборникътъ на законитѣ контрактитѣ се прѣдшествуватъ съ такава рѣшение на Народното Сѣбрание: одобрява се и т. н. Заради това, азъ мисля, че този докладъ за да бѣше редовенъ, и указътъ, който да послѣдва възъ основание на този докладъ, трѣбваше да се придружава съ такава прѣдложение, което да има такъвъ, текстъ, и туй прѣдложение ще гласуваме ние. Ние нѣма да гласуваме контрактъ, а ще гласуваме законодателно прѣдложение за одобряване еди-кой си контрактъ. Така че, ако такава нѣщо не е изпълнено, трѣбва да се изпълни; иначе, нѣма да бѣде по правилата, ще имаме *défaüt de forme*.

Министъръ М. Сарафовъ: На уважаемия г. Теодорова ще отговоря, че азъ имамъ на ржка неговото прѣдложение. Неговото прѣдложение гласи така: прѣдложение до IX-то Обикновено Народно Сѣбрание за одобрение проекта и т. н., а това прѣдложение съдържа изложение на мотивитѣ и нищо повече. Такова изложение на мотивитѣ азъ направихъ сега словесно. Народното Сѣбрание съ рѣшение ще одобри договора. (Т. Теодоровъ: Има прѣдложение!) Това е внесено въ Камарата прѣзъ декемврий 1898 г. за одобрение на проекта за контракта и изложение на мотивитѣ. Азъ ви изложихъ мотивитѣ по-подробно, отколкото вие сте ги изложили. Прѣдложението е направено чрѣзъ доклада до Княза, който е пратенъ съ особено писмо до Народното Сѣбрание. Ще се гласува върху договорътъ тъй, както е внесенъ. Това ще се прогласи съ Княжески указъ, който ще гласи: „Народното Сѣбрание прие, Ние одобрихме и одобряваме и прогласяваме слѣдующия договоръ“ — и нищо повече. Така става. Така е формата и на вашитѣ

договоръ и азъ имамъ случайно на ръка вашето предложение. (Г-нъ Т. Теодоровъ възразява нѣщо.) Имамъ тукъ вашето предложение, заповѣдайте да го видите!

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: (Къмъ г. Теодорова.) Ако гледаме формата, когато се гласува договорътъ, можемъ да приемемъ вашето предложение.

Г. Кирковъ: Трѣбва да се раздаде.

Т. Теодоровъ: Това, което е изложено въ предложението, то е мотивировка...

Министъръ М. Сарафовъ: Друго предложение нѣма да ви дамъ.

Т. Теодоровъ: Това, което е изложено въ предложението, то е мотивировката, която придружава заема, и разясненията, които се даватъ за неговото съдържание; но независимо отъ него имало е безъ друго единъ текстъ на предложение, съ което се е одобрилъ заемътъ.

Министъръ М. Сарафовъ: Ето това имате Вие, (Показва.) това сте внесли въ Камарата!

Т. Теодоровъ: Това държите на ръка.

Министъръ М. Сарафовъ: Донесоха ми го отъ Министерството на Финансите.

Т. Теодоровъ: Най-послѣ азъ Ви казвамъ какъвъ е редътъ, прѣвиденъ въ конституцията. Сборниците на законитѣ съдържатъ въ себе си такова предложение.

Прѣседателствующъ Д. К. Поповъ: Минаваме на дневния редъ: докладъ на прошения.

Докладчикътъ г. Веню Кръстевъ има думата. (Гласове: Дайте отидихъ!)

Давамъ 5 минути отидихъ.

(Слѣдъ отидихъ.)

Прѣседателствующъ Д. К. Поповъ: (Звъни.) Засѣданието се продължава.

Докладчикътъ г. Веню Кръстевъ има думата.

Докладчикъ В. Кръстевъ: Г-да народни прѣдставители! Ще ви докладвамъ едно заявление, подадено отъ миналата година, 1901 г., отъ жителитѣ на с. с. Тръстеникъ, Мечка, Русенска околия, и с. Кара-коджалий, Обретенска община, Бѣленска околия, съ което сж молили почитаемото Народно Сѣбрание да имъ разрѣши да имъ се разпродаде една мѣстност, тѣй наречена Червена-вода-мерасж, находяща се между тѣзи три села. Миналата година комисията на 29 октомврий е изпратила това заявление до Финансовото Министерство за изискване мнѣнието му. Министерството казва съ писмото си така: (Чете.) „Като ви повръщамъ прошениято на

жителитѣ отъ с. с. Тръстеникъ, Мечка и Кара-коджалий, съ което молятъ да имъ се продаде държавното пасбище Червена-вода-мерасж, разположена между сѣщитѣ села, въ отговоръ на отношениято Ви отъ 29 октомврий т. г. подъ № 1.874, съ което ми изпратихте казаното прошение, за да си дамъ мнѣнието върху изказаната въ него просба, честъ имамъ да Ви съобща, че по начало нѣмамъ нищо противъ продаването на казаната държавна земя, понеже споредъ наема, който се получава за нея прѣзъ послѣднитѣ години, тя е съвсѣмъ мало-доходна. Освѣнтъ това, като имамъ прѣдъ видъ, че околнитѣ села дѣйствително иматъ нужда отъ увеличение на работнитѣ имъ земи и отъ водокоп, намирамъ тѣхната просба за справедлива и основателна. Понеже въпросното пасбище завзема едно значително пространство отъ десетъ хиляди декара, което на просителитѣ цѣло нито ще бѣде нужно, нито пъкъ ще могатъ да го изплатятъ, на мнѣние съмъ да се продаде на жителитѣ отъ казанитѣ три села само половина отъ цѣлото пространство, срѣщу едно възнаграждение отъ 10 л. за декаръ, платими въ 4 години, и за останалата половина да се прѣдостави на повѣреното ми министерство да я продаде за сѣщата цѣна на прѣселенци отъ вѣтрѣ и отъ вѣнъ Княжеството, които постоянно се явяватъ и които казаното министерство би намѣрило за полезно да засели тамъ. Както разпрѣдѣлението на земята, отстъпена на жителитѣ отъ с. с. Тръстеникъ, Мечка и Кара-коджалий, така сѣщо и оная, продадена на прѣселенцитѣ, и настаняването на послѣднитѣ въ тия села да стане отъ една назначена отъ мене за тая цѣль комисия, съгласно нуждитѣ на странитѣ.“

Тази година сегашната прошетарна комисия, като разгледа това заявление, на основание писмото на министерството, рѣши: да се разпродаде тази тѣй наречена Червена-вода-мерасж половината и по цѣната прѣвидена въ писмото на министерството. А вѣнъ отъ това рѣшение въ комисията имаше и друго предложение. Другото предложение бѣше, че цѣната на тази мѣра е голѣма и че трѣбва да се разпродаде цѣлата, защото, като се гледа отъ картата, тази земя не може да има такова мѣсто, щото други хора да се заселятъ въ нея да живѣятъ. Обаче, като се даде на гласуване, едното мнѣние падна, а се взема прѣдъ видъ това мнѣние, което министерството е намѣрило за нужно да даде.

А. Каназирски: Г-да народни прѣдставители! По купуването на тази мѣстностъ отъ жителитѣ на тритѣ села, тая молба е отъ нѣколко години. Още, ако се не лѣжа, прѣзъ 1894 г., па и по-прѣди, знай, че жителитѣ на с. Кара-коджалий, Тръстеникъ и Мечка винаги сж се домогвали да изкупятъ това мѣсто. Ще ви спомена, че това мѣсто е принадлежало нѣкогашъ, прѣди 30—40 години, на жителитѣ отъ тѣзи села. Когато сж се прѣселили татаритѣ и частъ отъ черкезитѣ въ Тръстеникъ и Кара-коджалий, още въ врѣмето на Мидхадъ-

паша, този Мидхадъ-паша е разпоредилъ да се отнеме частъ отъ мерата на тѣзи двѣ села и да се даде, като се разработи отъ българитѣ, на татаритѣ, въ замѣна на което турското правителство било отпуснало една голѣма сума за обезщетение на българскитѣ земледѣлци. Обаче, тогавашното управление не направило това, а съ отпуснатата сума било образувало фондъ, нареченъ „Исляхане“, и я употребило за други цѣли. И тази земя впоследствие е била обработвана до Освобождението отъ татаритѣ и черкеситѣ. Като избѣгаха татаритѣ и черкеситѣ, не се завърнаха вече и тази земя остана — съгласно наредбитѣ отъ Освобождението — за въ полза на държавата; а татаритѣ се завърнаха по-послѣ и чрѣзъ съдебно рѣшение си възстановиха владѣнието на тази земя, която тоже влиза въ кръга на тѣй наречената Червена-вода-мерасъ. Тази земя остана така и държавата начена да я дава на разни прѣдприемачи и я дава съ малка цѣна. Зная отъ опитъ, като окръженъ управителъ, че имаше голѣми разприви и оплаквания противъ наемателитѣ на тази земя, защото послѣднитѣ сж правила голѣми шмекерии било на татаритѣ, било на другитѣ жители, които иматъ въ тази мѣстностъ частна собственостъ, и до послѣдно врѣме тѣзи хора правятъ голѣми пакости на частнитѣ притежатели. Жителитѣ отъ Мечка, Тръстеникъ и Кара-коджалий иматъ дѣйствително пужда отъ земя за обработване, защото населението е гъсто въ тѣзи три села, и мисля, че рѣшението на прошетарната комисия не отговаря напълно на справедливостта. Прѣди всичко, трѣбва да я отпуснемъ напълно тази земя, а тѣзи хора да си разпрѣдѣлятъ кой колкото пужда има отъ земя. И освѣнъ това, мисля, че цѣната, която дава министерството, 10 л., е повече отъ прѣувеличена. Азъ зная по опитъ въ Русенската околия, никогато най-добрата мѣстностъ не може да прѣвиши повече отъ 10 л., а особено пъкъ какво остава за една мера, която трѣбва да бѣде разработена, трѣбва да бѣде приведена въ положение на угаръ и т. н. Всичко това, споредъ мене, дава право да се иска едно голѣмо намаление и мисля, че 5 л. за декара сж достатѣчни, съ условие да бждатъ изплатими въ продължение на 5 години. Туй рѣшение ще бѣде изпитливо, истинско и справедливо и моля въ такъвъ смисълъ почитаемото Събрание да приеме и видоизмѣни рѣшението на комисията, като рѣши да се прѣпроцадѣ тази земя на жителитѣ, указани поименно въ приложената молба, съ цѣна 5 л. на декаръ, изплатими въ срокъ отъ 5 години.

К. Мирски: Г-да народни прѣдставители! Отъ нѣколко години насамъ нашитѣ Народни Събрания въ сжбота само правятъ милостиня. Много хубаво нѣщо е това, то е похвално, защото прѣпорѣчва хората за хора. Но колкото е истина, че много лесно добрини сж се правили на частни лица било физически, било юридически, по поводъ на прошения, подадени отъ тѣхъ, толкозъ пъкъ нашата

парламентарна история е записала и отчетитѣ на Финансовото Министерство и Върховната Смѣтна Палата потвърдяватъ, че сж се направили покрай туй много злини. Причината на това е много проста и тя е слѣдующата. Въпрѣки това, че всѣки народенъ прѣдставителъ, безъ разлика къмъ каква политическа партия е принадлежалъ или принадлежи, не е гледалъ при разискването на прошенията правно, а само е гледалъ правдата; нѣкой пъкъ е гледалъ на тая правда чрѣзъ партизански, чрѣзъ пристрастни очила: дайте да помогнемъ днесъ на нѣкой отъ нашата избирателна околия, а утрѣ пъкъ, или до сжбота — на другъ отъ нашата избирателна околия; най-сетнѣ — ржка ржка мие! (А. Каназирски: Тѣ не сж мои избиратели.) Г-да народни прѣдставители! Ние имаме, прѣди всичко, за прошенията, за жалостъ, много недостатѣчни наредби както въ закона, тѣй сжщо и въ правилника — сегашниятъ и прѣдшниятъ — за вътрѣшния редъ на народното прѣдставителство. Чл. 106 на конституцията гласи слѣдующето: (Чете.) „Събранието има право да приема всѣкакви прошения и жалби и да ги прѣдава на надлежнитѣ министри“. Толкозъ. А въ източника му, чл. 43 отъ белгийската конституция, четемъ: „и да иска по тѣхъ обяснения отъ надлежнитѣ министри“. Ето, г-да народни прѣдставители, назначението на прошенията, за които вече не веднажъ се е говорило, по нито веднажъ по принципъ нѣщо се е рѣшило. По-нататкъ — забѣлжете — ние имаме за рководство, и задължително рководство, чл. 109 отъ конституцията. Тукъ е единствената наредба, въ която се указва начинътъ на внасяне за разгледване законопроекти и прѣдложения. Думата „прѣдложения“ въ тоя чл. 109 на конституцията трѣбва да се разбира въ смисълъ на прѣдложения отъ законодателенъ характеръ, на прѣдложения, чрѣзъ разрѣшението на които се дава или отстъпва или подарява нѣкому нѣщо, а не такива прѣдложения, по каквито Събранието взема само резолюция, каквото е напр. едно прѣдложение да се поздравя единъ градъ, когато тържествува, както бѣше днесъ съ резолюцията ни да поздравимъ гр. Свищовъ и да поздравимъ онзи руски генералъ, който прѣзъ е стѣпилъ на българска земя и слѣдъ който дойде освобождението. Въ другитѣ държави, напротивъ, както въ основнитѣ имъ положения, били писани или не — вие знаете, че английската конституция не е писана, ако и да е най-пълната — или въ другитѣ наредби, направени на основание на конституциитѣ, има повече нѣщо казано и установено вече за прошенията. Всичко това трѣбва да се установи единъ денъ и у насъ и ще се установи, но, може би, политическото пълнолѣтие на българския законодателъ ще се навърши слѣдъ навършването четвъртъ столѣтие отъ освобождението на България, защото това пълнолѣтие не дойде слѣдъ изтичането на 21-та година. Вие знаете, г-да, какво става и какъ се постѣпва въ Англия съ прошенията — да не говоримъ за малки нѣкои държави,

защото от крайната лъвица, която понякога се показва много учена, ще ми кажат: защо ни даваш примѣръ Ромжния. Впрочемъ, крайната лъвица е много башибозупка въ нѣкои работи; (Смѣхъ.) тамъ има много свободомислещи хора; ние въ лъвицата сме съгласни, че всички власти въ страната трѣбва да произтичатъ отъ народа — само въ това сме напълно съгласни — въ другитѣ работи често се дѣлимъ, — но това не значи, че ние, демократитѣ, не сме едно тѣло, съ което могатъ да разчитатъ по-малко отъ онова на другитѣ, социалъ-демократическитѣ, напредничави елементи. Да оставимъ напѣтѣ съсѣди, да оставимъ ромжнитѣ, че били прости — отъ влахъ акълъ да искашъ бива ли? Да оставимъ и Белгия; нека да вземемъ Англия, майката на парламентаризма . . . (Нѣкои отъ лъвицата се обаждатъ.) Прѣзъ есенята още бѣше се обадилъ г. Цановъ и ми казваше: какво си взелъ да ни говоришъ за Ромжния. Каже нѣкой: нѣкои прошения отъ еди-кой околия да минатъ, бе джанѣмъ, да минатъ! (Смѣхъ.) И азъ имамъ интересъ да минатъ много прошения отъ Варненската околия, но азъ не съмъ длъженъ тукъ да поддържамъ само Варненската околия, азъ съмъ длъженъ да поддържамъ интереситѣ на цѣлия български народъ. И тѣй, въ Англия, люлката на парламентаризма, дѣто има изработени пълни правила, тамъ има прѣподадено, тамъ има да видимъ, какъ гледатъ и на прошенията, и на рѣшенията, които се взематъ по тѣхъ, на законопроектитѣ въобще. Вие знаете, че намъ прѣдлежи сега да направимъ единъ законъ на основание единъ законопроектъ, устно изложенъ, материята за който е изкарана отъ едно прошение. Това е противъ чл. 109 на конституцията, както намираме тълкуванието въ английската конституция. Законопроектитѣ, знаете всички, биватъ отъ двѣ категории — всички знаете туй, но съмъ длъженъ да го припомня: — законопроекти отъ общественъ интересъ и законопроекти отъ частенъ интересъ, или законопроекти отъ общественъ характеръ и законопроекти отъ частенъ характеръ. Последнитѣ се дѣлятъ на законопроекти отъ мѣстенъ интересъ и законопроекти отъ личенъ интересъ. Какъ правятъ въ Англия съ законопроектитѣ отъ частенъ интересъ? Едни, г-да, които виждатъ, че много добро нѣщо се прѣдлага за нѣкое лице или мѣсто, то бутатъ работата да върви напредъ. Но много мѣчно бутатъ такива работи въ Англия, защото хората сж наредили много голѣми такси, за да може да се приеме едно прошение въ такава смисълъ, щото да излѣзе отъ него законъ. То ще се прати най-напредъ въ едно тѣло при камарата на общинитѣ или при камарата на лордоветѣ; то се нарича *private bill office* — вие знаете, че въ Англия наричатъ законитѣ билове (*bills*) и ги дѣлятъ на *public bills* и *private bills* . . . Когато едно прошение се внесе въ камарата на общинитѣ или въ камарата на лордоветѣ, то най-напредъ се прѣдава въ това тѣло, което се състои отъ свѣдущи

лица и тѣ първо ще го обждатъ, дали съ приемането на материя по това прошение въ видъ на законъ отъ частенъ характеръ се нарушава общественитѣ интересъ или не; ще се обжди ще ли да прѣчи на общественитѣ интересъ приемането на такъвзито законопроектъ отъ частенъ интересъ. Произнесе ли се това тѣло утвърдително, влиза прошението въ единъ опрѣдѣленъ день, както у насъ, въ камарата — въ срѣда, мисля, е прието тамъ — и ще се обжди отново. Но въпросътъ е изученъ и затуй народнитѣ прѣдставители много не присѣствуватъ, защото оная комисия отъ свѣдущи лица е свършила работата; тя е изучила, че съ направянето на единъ законъ отъ частенъ интересъ нѣма да се поврѣди на обществото. Тогазъ се взема рѣшение да се приеме по принципъ тоя законопроектъ, изработенъ отъ това тѣло на камарата на общинитѣ, респективно отъ камарата на лордоветѣ, и се внася въ надлежната комисия за ново изучване. Повече нѣщо: не се внася най-напредъ въ обикновената комисия по надлежното министерство, а въ една друга комисия отъ членове на законодателното тѣло, която се нарича комитетъ, която още единъ сетенъ пѣтъ ще проучи тоя законопроектъ. Тогава ще се внесе трети пѣтъ, въ камарата и тогава ще бѣде само вземено рѣшение да се прати въ комисията на надлежното министерство, за да го внесе послѣ въ камарата и да стане законъ. Тоя е редътъ, г-да народни прѣдставители, по който се правятъ закони по прошения. Да оставимъ сега Англия, защото нейнитѣ закони не сж задължителни за насъ, но прѣдъ видъ на това, че за насъ е задължителенъ налпниятъ основенъ законъ, и като чл. 109 отъ конституцията казва, че всѣки законопроектъ, всѣко едно прѣдложение отъ законодателенъ характеръ трѣбва да се внася въ Камарата по установения редъ, а именно, или отъ надлежния министъръ, като се вземе съгласието на Държавния Глава, или отъ единъ народенъ прѣдставителъ, като се приподпише отъ една четвъртина отъ народнитѣ прѣдставители, затова не можемъ по настоящето прошение да направимъ друго, толкова повече че за него имаме и извънредна наредба въ конституцията, а именно въ чл. 52, дѣто е казано, че отстъпването на държавенъ имотъ става по законодателенъ редъ. Повтарямъ, за това прошение работата е много по-проста, защото въ нашата конституция имаме изрична наредба въ чл. 52, въ който е казано: „Начинътъ, по който ще се отстъпватъ и залагатъ самитѣ имоти, а така сжщо и разпореждането сж приходитѣ имъ ще се опрѣдѣлятъ съ законъ.“ Ако да не бѣше прошението отъ тая категория, а да бѣше отъ такава материя, за която нѣма изрична наредба въ конституцията, напр. законопроектъ да се направи за частна желѣзница, законопроектъ да се даде нѣкому концесия, прѣдложение да се приема нѣкой за български подданикъ, за такива случаи може да споримъ, но пакъ не може да се спори, защото, ако нѣма отдѣлна наредба въ конститу-

цията, то си остава въ сила общата наредба на чл. 109 от конституцията.

Затова азъ моля да се вземе по настоящето прошение слѣдующата резолюция: да се прати на надлежния министъръ, съ прѣпорѣка, да се уважи молбата на тѣзи хора. Той ще направи тогазъ нужното и ще понесе и отговорността. (Докладчикъ Б. Кръстевъ: То е ходило тамъ!) Ако искате, тѣзи отъ васъ, които се интересуватъ да се уважи това справедливо, може би, искане по-скоро, тогазъ побързайте, г-да народни прѣдставители! Който отъ васъ е най-близъкъ до това село и най-много се интересува отъ доброто на тѣзи селини, нека внесе едно прѣдложение, и азъ съмъ първиятъ, който ще го подпиша. Увѣрявамъ ви, че ще го подпиша. И азъ свършвамъ. Нѣма да говоря по съществува на проекта за рѣшение на комисията, прѣди да се внесе прѣдложение. Но азъ, прѣди да седна, протестирамъ веднажъ завинаги противъ такова разрѣшение на прошения, безъ да сж внесени по тѣхъ законопроекти или прѣдложения отъ законодателенъ характеръ. Веднажъ завинаги протестирамъ. За такива случаи, като настоящиятъ, имаме чл. 52 отъ конституцията, а за всички подобни случаи имаме чл. 109 отъ конституцията. Туй прошение нека отиде на надлежния министъръ и той да внесе прѣдложение, ако го одобрява. Но той ще понесе неговата отговорност. Ако г. министърътъ не ще, тогава г. Беню Кръстевъ, или който и да е, да побърза да внесе прѣдложение и, както казахъ, азъ ще го подпиша втори слѣдъ него.

Докладчикъ В. Кръстевъ: Ще кажа нѣколко думи за лично обяснение съ г. Мирски. Вие, г. Мирски, казахте, че правимъ нѣкакви милостини, защото било сжбота. Не правимъ никакви милостини, но ние съ молба искаме да ни се продадатъ 10.000 декара по 5 л.; тѣ правятъ 50.000 л. Ние не искаме никакви милостини. Напротивъ, вие правите милостини. Вънъ отъ това, дѣто ще платимъ 50.000 л., всѣка година ще плащаме по 6.000 л. поземеленъ налогъ, ако се разпродаде. Не може да се каже, че искаме милостъ съ прошениято си, г-нъ Мирски. (М. Такевъ: Бай Беню! Да не си отпатъкъ?) Оттамъ съмъ, но азъ не се интересувамъ. (Смѣхъ. — М. Такевъ: Ще излѣзе комшийска работа.) Азъ съмъ отъ Вѣленската околия. Тукъ има и други хора, които ще дадатъ обяснения, и вѣрвамъ, че моитѣ обяснения ще се подкрѣпятъ. (Е. Начевъ: Това е по-стара история.) Тая молба е още отъ 1896 и 1897 г.

И. Мушановъ: Азъ взехъ думата да ви моли по продажбата на Червена-вода-мерасж на тѣзи три села затуй, защото е въ край, въ който живѣя, и затуй, защото този въпросъ е единъ отъ най-важнитѣ въпроси. Истина е, че въ сжбота въобще се гледа леко на работата, защото и работата, която се върши, е доста лека. Обаче, азъ обръщамъ вниманието на г. г. народнитѣ прѣдставители върху

тоя въпросъ, който отъ два часа ни занимава, защото той е свързанъ съ сждбата на три села, за които рѣшението на въпроса, въ една или друга смисълъ, ще има голѣмо значение.

Най-напрѣдъ ще отхвърля отвода, който уважаемиятъ мой приятель г. Мирски прави винаги по поводъ на такива заявления. Колкото и да сж похвални старанията на г. Мирски да измѣни практиката, азъ мисля, че обичайтъ и практиката на отдѣлнитѣ лица и на парламентитѣ иматъ значение и че сега-засага сж излишни по-нататѣшни разисквания, за да измѣнимъ практиката. По тия съображения азъ мисля, че ние и сега, както и досега, ще вървимъ по пътя, по който сж вървѣли и прѣдпоставяющитѣ наши другари.

Пасбището Червена-вода-мерасж е около 10.000 декара и се намира между границитѣ на землищата на с. с. Кара-коджалий, Мечка и Тръстеникъ, и граничи отъ друга страна съ Дунава. Това пасбище има значение за околнитѣ села главно по двѣ причини: първо, защото въ срѣдата на това пасбище се намира водоной и, второ, защото и сега земитѣ отъ това пасбище, около 2.000 декара, се обработватъ отъ тия близки села, като плащатъ извѣстенъ наемъ на държавата-наемателъ. Тази мера се дава на наематели и наемната стойност никога не е прѣвишавала 3.000 л. Слѣдователно, трѣбва да имате прѣдъ видъ, че държавата получава като наемна стойност по 30 ст. на декаръ. Г-нъ Министърътъ на Финанситѣ може да не знае тѣзи работи, но той ще признае, че туй, което говоримъ, е вѣрно. Сега даже 5 търга ставатъ и се се развалятъ, и цѣната на пасма никога не се е повишавала повече отъ 3.000 л. Землищата на селата въ Русенската околия сж въобще много тѣсни, и ако има нѣкакви статистически данни да показватъ, че меритѣ се най-много разработватъ, то сигурно ще намѣримъ, че това става най-много въ Русенската околия. По тая причина близкитѣ села, които отъ много врѣме искатъ да купятъ тая мера, почти прѣполовили и сж разорали общинскитѣ мери. Искатъ да изгъкна тѣзи двѣ обстоятелства, за да мога по-подирѣ да убѣдя г. г. народнитѣ прѣдставители, не затуй, че ние имаме интересъ тамъ. Азъ не съмъ Русчушки избраникъ, обаче тамъ живѣя, а пъкъ най-заинтересованитѣ села сж отъ Вѣленската околия; с. Кара-коджалий взимамъ като най-заинтересовано село. Слѣдователно, по принципъ не трѣбва да се прави упрекъ срѣщу никого, когато мисли, че е справедливо нѣкакво заявление, и иска да го поддържа.

Ще напомня на г. г. народнитѣ прѣдставители едно друго обстоятелство, което е много важно. По закона отъ 1885 г. за опрѣдѣлението на държавнитѣ мери и пасбища, публикуванъ въ единъ брой на „Държавенъ Вѣстникъ“ отъ 5 февруарий с. г., гласѣше се, че слѣдъ като комисията мине и опрѣдѣли границитѣ на държавнитѣ пасбища, всичкитѣ земи, които впадатъ въ тѣзи граници, се считатъ да сж държавни, и всички онии лица, които мис-

литъ че иматъ частни притежания въ тия граници, трѣбва да заведатъ въ 6-мѣсеченъ срокъ дѣла, и ако се докаже, че сѣ тѣхна собственостъ, тогава тѣ ще се признаятъ за собственици. Тѣй като по общо правило у насъ законитѣ много малко се знаятъ, то слѣдва, че всички хора отъ с. с. Мечка, Кара-коджалий и Тръстеникъ не сѣ знаели, че такъвъ законъ е имало публикуванъ въ „Държавенъ Вѣстникъ“ и повече отъ 1.000 декара тѣхни частни земи днесъ сѣ въ държавни рѣцѣ. По тоя въпросъ има цѣла прѣписка отъ 9 години. Г-нъ Каназирски ще може да засвидѣтелствува това, въ качеството си на окръженъ управителъ тамъ прѣзъ минали години. И азъ не вѣрвамъ, че може да има другадъ въ Българско такова робство — така ще нарека това: — хората да плащатъ по два лева на декаръ наемъ за собственитѣ си ниви, които сѣ въ границитѣ на държавно землище, и въ сѣщото врѣме да плащатъ поземеленъ налогъ съ всички врѣхнини. Плащатъ това затуй, защото не искатъ тѣзи земи да се отпишатъ тѣхнитѣ имена отъ емлянитѣ регистри, защото мъчно е на единъ човѣкъ да се прости съ собствеността си, когато знае, че тя му е наследство отъ дѣди и прадѣди. Тия хора всички бѣха завели дѣла, доказаха собствеността си съ тапии, обаче, и досега всичкитѣ плащатъ на държавата-наемателъ по два лева затуй именно, защото тѣхнитѣ частни имоти впадатъ въ границитѣ на държавното пасбище. По туй има отъ 10 години прѣписка въ Министерството на Финанситѣ, и мисли, че тѣзи работи бѣха главната причина, която накара г. Министра на Финанситѣ да се съгласи за продажбата на мерата. Тия хора, като плащатъ бегликъ по 40 ст. на глава на овца — а пѣкъ тѣ сѣ на брой 9.000: на Кара-коджалий 4.000, Мечка 1.200 и Тръстеникъ 3.800, — плащатъ още по 40 ст., за да иматъ право да се ползватъ отъ водопоя, който се намира въ срѣдата на държавното пасбище. Тия данни може да ги проверятъ всички ония, които се интересуватъ, въ една голѣма кореспонденция водена между Русенския окръженъ управителъ и Министерството на Финанситѣ. Сега, при такова положение, азъ мисля, че не ще има нѣкой народенъ прѣдставителъ, който по принципъ да не иска да се продаде тази държавна мера на жителитѣ, които сѣ подали заявлението.

Но още повече, г-да народни прѣдставители, мисля азъ, ще се убѣдите въ това, като направите едно сравнение за ползата на държавата отъ продажбата на тази мера. Сега-засега държавата получава 3.000 л. наемъ. Разработени 10.000 декара, ще дадатъ повече отъ 6.000 л. данѣкъ, защото ще бѣде работна земя, и, второ, държавата ще има капитала отъ сумата, която ще получи отъ стойността на тия ниви, които всѣки единъ отдѣлно ще купи. При такова положение и при не по-голѣмия доходъ отъ наемната стойностъ на тази мера сега, азъ мисля, че не трѣбва да подозирате никого въ заинтересованостъ, тѣй както азъ виждамъ г. Мирски

се отправя къмъ всѣкого, който защитава това прошение. (К. Мирски: Азъ казахъ общо!) Би трѣбвало сериозно да се занимаемъ за единъ важенъ въпросъ въ ония край, въ който ние живѣемъ, и мисля, че е наша длъжностъ да подкрѣпимъ искането на жителитѣ на тия села. Тѣ ще си откупятъ нивитѣ, които сѣ въ границитѣ на пасбището, съ стойностъ, която ще опрѣдѣли Народното Събрание; но най-важното е да иматъ водопоя.

Тѣй като Министерството на Финанситѣ по принципъ е вече съгласно съ продажбата на тази мера и опрѣдѣли стойността 10 л. за декаръ, азъ мисля, ние, народнитѣ прѣдставители, можемъ да измѣнимъ стойността на декара земя и то ще се основемъ на продажната цѣна на маломѣрнитѣ държавни земи, продавани въ Русенската околия. Въ Русенската околия има села като Горско-Абланово, което е най-близко до тия села, има и с. Кара-коджалий и др. и ще видите, че държавата тамъ е продавала държавна земя съ стойностъ на декаръ по 6 л. и 90 ст. и 6 л. и 70 ст., и то въ 1892 г., когато стойността на земята бѣше по-голѣма, отколкото сега, въ оня край на България. При такова положение, азъ мисли, че държавата поне за него край имала е една опрѣдѣлена цѣна, по която е продавала маломѣрнитѣ държавни мѣста. По всичкитѣ тия съображения, азъ мисля, че може да се има малко смѣлостъ да се прѣдложи на Народното Събрание да се отдаде не половината мера „Червена-Вода“ на тритѣ общини, които сѣ подали заявлението, но да имъ се продаде цѣлата мера, която, бѣждѣте сигурни, скоро ще се разработи, защото тѣзи села иматъ нужда отъ тая земя. А пѣкъ всичко 600 кѣщи сѣ на тия три села, тѣй щото смѣтнато всѣка селска кѣща ще плати по 100 л., за да купи по едно парче отъ тая мера. По тия съображения, азъ мисля, че почитаемото Народно Събрание ще приеме слѣдущето прѣдложение, което азъ правя: да се продаде на тритѣ села Тръстеникъ, Мечка и Кара-коджалий цѣлото Червеноводско землище, като се смѣтне по 5 л. декарътъ. Срокъ за изплащане даже да се непрѣдвижда никакъвъ, защото мисля, че тия хора ще плащатъ щомъ като взематъ нивитѣ.

II. Драгулевъ: Г-да прѣдставители! Азъ мисля, че това прошение на с. с. Тръстеникъ, Мечка и Кара-коджалий трѣбва да се уважи, като се позволи на г. Министра на Финанситѣ да продаде тази мера и по надлежния редъ да се отчужди, защото самиятъ г. Министъръ на Финанситѣ въ своето писмо казва, че държавата нѣма никаква полза отъ нея и че ако се продаде ползата ще бѣде по-голѣма, понеже въ държавното съкровище ще влѣзатъ суми, които могатъ да бѣдатъ повече производителни отъ самитѣ земи.

На г. Мирски ще кажа само това, че той винаги иска подобни въпроси да се разрѣшаватъ съ законъ. Азъ мисля, че рѣшението, което ние ще вземемъ, ще бѣде законъ. Прѣдложението на г. Ми-

нистра на Финанситѣ е изложено въ неговото писмо, съ което ходатайствува прѣдъ Народното Събрание да му се позволи да продаде тая земя; а прѣдложение има и отъ самитѣ жители, изразено въ тѣхното прошение, чрѣзъ което искатъ да имъ се продаде тая земя. Туй рѣшение, което ние ще вземемъ възъ основа прѣдложението направено отъ г. Министра на Финанситѣ, ще бѣде законъ. И азъ мисля, че онова, което иска г. Мирски да го постигне по другъ начинъ, по този начинъ се постига. Това искахъ да кажа върху туй.

Но понеже стана въпросъ за цѣната и г. Мирски съзираше въ лицето на г. Каназирски, въ лицето на г. Мушанова, въ лицето на г. Беня Кръстевъ лица заинтересовани, азъ, като не заинтересованъ, ще искамъ да поддрѣпя тѣхното мнѣние, че цѣната, която се иска отъ г. Министра — 10 л. за декаръ, е голѣма, защото азъ познавамъ тия мѣста и знамъ, че тамъ работната земя се продава не по-скъпо отъ 10—15 л. Тукъ имаме работа, тукъ имаме прѣдметъ на разискване продажбата на едно пасбище, на една необработена земя, цѣната на която, нѣма съмнѣние, винаги трѣбва да бѣде по-малка отъ цѣната на разработената земя. Тѣй щото, азъ се присъединявамъ къмъ онова мнѣние, изказано отъ г. Каназирски и отъ г. Мушанова, че Народното Събрание, като разрѣши прѣдварително въпроса, че се позволява на г. Министра на Финанситѣ да продаде тая земя, да разрѣши и този въпросъ: да се продаде тя безъ всѣкаквъ търгъ съ стойностъ по 5 л. декарътъ.

Министъръ М. Сарафовъ: Слѣдъ допълнителнитѣ изучавания, които е направило Министерството на Финанситѣ, то се съгласява да продаде цѣлата Червена-вода мерасж на тритѣ села, но по цѣната министерството не може да отстъпи, защото, споредъ неговитѣ изучавания, цѣната 10 л. даже е малка. Отъ наемитѣ, които г. Мушановъ изброи, какво плащатъ—по 2 л. наемъ на глава добитѣкъ за водошоя. Отъ друга страна, понеже това не сж само пусти земи и пасбища, а сж и ниви, както каза и самъ г. Мушановъ, отъ това се вижда, че дѣйствително земята струва не 5 л., а оная цѣна, която министерството е прѣпоръчало. Така щото, по отношение на цѣната, азъ моля Народното Събрание да се придържа о цѣната на министерството, а за пространството на земята нека се продаде цѣла. (Н. Мушановъ: Ти е наемателска експлоатация!) Да, това е експлоатация на селянитѣ. Наемателитѣ плащатъ 3.000 л. на годината. Селянитѣ вече нѣма да плащатъ наемъ годишно по 2 л. на декаръ, а единъ пѣтъ завинаги ще платятъ 10 л.

И. Воденчаровъ: Г-да! Отъ обясненията, които се дадоха отъ страна на господата, които сж запознати съ тая работа, дойдохъ до заключение, че ние трѣбва да разрѣшимъ тоя въпросъ на основание сжществуващитѣ закони у насъ. Най-напрѣдъ, нека ми е позволено да кажа, че г. Мирски засегна фор-

малната страна на работата. И азъ съмъ съгласенъ съ него, че ние когато отчуждаваме държавни имоти, отчуждението като е отъ компетентността на Народното Събрание, ние трѣбва да усвоимъ една формалностъ, която се диктува отъ самото естество на работата. Инициативата за отчуждението на единъ държавенъ имотъ трѣбва да изхожда отъ Министерството на Финанситѣ и трѣбва да бѣде мотивирано отчуждението на тоя имотъ. Така щото, азъ мисля, че въпросътъ, който се повдигна отъ г. Мирски, е единъ въпросъ за формалната страна на работата, е въпросъ за формата, която трѣбва да се усвои за въ бѣдѣще по въпроситѣ отъ тази материя, и да се усвои непрѣмѣнно отъ страна на Финансовото Министерство.

Сега да дойдемъ на сжществото на работата. Отъ свѣдѣнията, които даде г. Каназирски, които свѣдѣния, разбира се, той е почерпилъ въ битността си на окръженъ управителъ тамъ, и отъ тия свѣдѣния, които даде г. Мушановъ, които се счита компетентенъ, полеже е отъ това мѣсто, азъ прави заключение, че тия имоти, отчуждението на които се иска, сж отъ двѣ категории: първо, сж имоти, които сж принадлежали на хора, като ниви, и държавата е турила ръка на тѣхъ възъ основание на закона за опрѣдѣляне на държавнитѣ граници. (Н. Мушановъ: Да Ви обясня!) Тия имоти отъ около 2.000 декара, казвате вие, сж били на частни лица и държавата, когато искала да опрѣдѣли границитѣ имъ, очевидно е турила произволно ръка на тия имоти. И понеже тия хора не сж знаели шестмѣсечни срокъ, за да заведатъ искъ противъ държавата, държавата е турила ръка на тѣхъ по силата на единъ специаленъ законъ, което не се оправдава съ нищо и по този начинъ е присвоила имотитѣ имъ, които сж имали отъ бащи и дѣди или пъкъ тѣ сами сж ги произвели съ труда си. Така щото, когато се касае работата за тия 2.000 дюлюма, за които говори г. Мушановъ, ние трѣбва да знаемъ, че тия имоти сж били на частни лица и държавата по силата на единъ законъ е присвоила тия имоти. Така, щото тѣ сж били отъ категориата на частнитѣ земи и държавата е придобила правото на собственостъ по силата на единъ законъ, благодарение на невѣжеството на хората, които не сж знаели закона, за да заведатъ своевременно дѣло и да придобиятъ правото си.

Сега има друга категория земи, за които говори г. Каназирски. Г-нъ Каназирски обясни, че останалата частъ отъ мерата, която се прѣдполага, че е отъ 8.000 дюлюма, върху тази земя имало татарско и черкезко село; че въ врѣмето на Мидхадъ паша е било заселено, е било курдисано тамъ едно татарско и черкезко село. Като се установимъ върху характера на тази земя, върху нейната категория, ми се струва, че ние, за да разрѣшимъ тоя въпросъ, ще трѣбва да се силаемъ на специалнитѣ прѣдписания на закона за черкезитѣ и татарски земи. А, доколкото помня, въ тоя законъ за татарскитѣ и черкезки земи сжществува слѣдую-

щата наредба, че ония земи, които турското правителство е отнело от нѣкои общини и е заселило татарски и черкезки села, подиръ избѣгването или изселването на татаритѣ и черкезитѣ, тѣ придобиватъ първото си качество и първитѣ си притежатели. Значи, тия околни села, ако установятъ факта, че тая именно мера е съставлявала частъ отъ тѣхното пасбище, отъ тѣхнитѣ мери въ турско врѣме и че турското правителство по единъ произволенъ начинъ е отнело тѣхната мера и е установило татари и черкези, че тия татари и черкези сѣ напуснали мерата, по право тия земи принадлежатъ на първитѣ имъ стопани и, слѣдователно, държавата нѣма имотъ тамъ. Но понеже — и азъ да ви кажа правото, тия хора би имали право, по силата на специалния законъ, да теглятъ държавата на сѣдъ и да искатъ да си взематъ земитѣ, защото законътъ имъ гарантира тѣхнитѣ права, — но понеже тѣ не сѣ направили това и не желаятъ да го правятъ, както се разбира отъ тѣхната молба: тѣ искатъ просто на просто да купятъ тия имоти и да станатъ собственици, ние нѣма защо да откажемъ уважението на тѣхната молба. Защото, да ви кажа, г-да, когато се касае работата да дадемъ земя на работни рѣцѣ, да дадемъ земя на селянитѣ, за прѣуспѣването на тѣхното земледѣлие, на тѣхното скотовѣдство, на тѣхното стопанство, ние не трѣбва да се скѣпимъ да имъ дадемъ тая земя! Защото, ако държавата въобще е единъ лошъ стопанинъ, то тя е най-лошъ стопанинъ, именно когато се касае работата за управлението на имоти отъ тази категория. И щомъ се констатира фактътъ, че тия хора не само иматъ нужда отъ земя, ами имъ е необходима заради тѣхното земледѣлие и скотовѣдство, ние не трѣбва да се скѣпимъ и, слѣдователно, ние трѣбва да се съгласимъ да се отчуждатъ тия земи всецѣло на тия села, както каза г. Министерътъ на Финанситѣ, и да имъ дадемъ възможностъ да се развиятъ, да прогресиратъ, да прѣуспѣватъ било въ земледѣлческо, било въ скотовѣдско отношение.

Сега, колкото се касае до въпроса за цѣната на този имотъ, азъ мисля, че най-справедливо ще бѣде да се тури слѣдующата цѣна. Държавата, напр., въ продължение на 10 години какво е вземала отъ тази мера? Такъвъ и такъвъ наемъ. Срѣдното число да се намѣри, да се намѣри главницата, отъ която би се получилъ този приходъ на държавата, и да се опрѣдѣли стойността му. Това ще бѣде най-справедливото разрѣшение на въпроса, безъ да отиваме да опрѣдѣляме 10 л., което би било много, или 5 л., което би било малко. И така като се постѣпи, азъ мисля, че ние ще постѣпимъ по единъ начинъ много справедливъ и много законенъ. Но въ всѣки случай, азъ напълно поддържамъ мнѣнието на г. Мирски, да се изпълни тази формалностъ отъ страна на Министерството на Финанситѣ, като се внесе едно мотивирано прѣдложение и подробно изложение, за да нѣма сетнѣ министерството разправи, че тозъ взелъ малко,

онзи взелъ много и пр. и пр. Така щото, ако искате да се уреди този въпросъ, азъ съмъ напълно съгласенъ да се уреди по този начинъ: стойността да се опрѣдѣли върху срѣдния приходъ, който държавата е получила за 10 години, като се вземе банковата лихва 8%, да се вземе капиталътъ на тази лихва; а отъ формална страна на работата, да се изпълни така, както прѣдлага г. Мирски, като се внесе едно прѣдложение отъ страна на министерството за тоя прѣдметъ.

П. Шоповъ: Г-да народни прѣдставители! Г-нъ Мирски, може би, и на мене ще го доядѣ, но ще го моля да ме извини, защото азъ съмъ малко по на друго мнѣние по тази работа. Първиятъ въпросъ, който изпиква прѣдъ насъ, е, има ли право Народното Събрание да разрѣшава въпроси отъ такова естество, какѣвто е настоящиятъ, т. е. може ли Народното Събрание да рѣшава да се отстъпи една мера на извѣстно село. Такава е била практиката досега, че може, и менѣ ми се струва, че щомъ Народното Събрание рѣши това нѣщо, нѣма защо да му се противопоставяме. Г-да народни прѣдставители! Азъ не познавамъ тия села, нито, разбира се, като вземамъ думата да говоря, се движа отъ нѣкакъвъ интересъ, но прѣдъ мене стои, и азъ го видѣхъ, плана на тази мера, разположението на мѣстото, както и цѣлата прѣписка. Първо, тая мера не е отъ 10.000 декара, защото прѣдъ мене има два списъка, отъ които се вижда ясно, колко собствена земя на селянитѣ, която тѣ притежаватъ съ надлежни актове, се пада въ тази мера — тѣ и тѣхна собственостъ, но тѣхната мера е сега усвоена и тѣ сѣ принудени да плащатъ за нея наемъ, както разправиха и г. г. прѣждеговорившитѣ. За да видимъ тѣзи селяни иматъ ли нужда отъ тази мера и трѣбва ли да имъ се даде, ние трѣбва да гледаме самото писмо на г. Министра на Финанситѣ. За да пише Министерството на Финанситѣ, че селянитѣ отъ тѣзи три села иматъ необходима нужда отъ тази мера, защото тѣхнитѣ земи сѣ малко и още повече иматъ нужда отъ водопоя, менѣ ми се струва, че Финансовото Министерство, прѣди да пише това писмо до Събранието или до прѣдседателя на Камарата, е изпитало работата. Естествено е, че земята, която сега притежаватъ селянитѣ, е малко, тя не е достатъчна нито за земледѣлие, нито за развъждане на добитѣкъ, а още повече, и най-главно е, че водопоятъ, оная вода, отъ която иматъ необходима нужда, пада точно въ срѣдата на мерата, както се вижда отъ плана, приложенъ къмъ прѣписката. Ние всички, когато дойде дума за земледѣлие, казваме, че трѣбва да се помогне на земледѣлието, но когато дойде да помогнемъ на каквото и да е село, възставаме... (К. Мирски: Кой не е искалъ да помогне на земледѣлието. Какво искате да кажете. Внесѣте прѣдложение по установения редъ, и азъ пръвъ ще го подпиша.) Г-нъ Мирски, далечъ отъ мене идеята да Ви обиждамъ, нито

тъкъ се отправямъ къмъ васъ; азъ въобще говоря, че като дойде да помогнемъ на нѣкои села да имъ се отстъпнѣтъ земи, ние почваме да прѣлистваме нашитъ закони, да видимъ дали имаме право или не. Какво искатъ селянитъ отъ тѣзи три села? Не искатъ нищо друго освѣнъ една мера, която е малодоходна за държавата, а пъкъ отъ които тѣ иматъ необходима нужда да имъ се продаде. Другъ бѣше въпросътъ, ако селянитъ отъ тѣзи села бѣха дали заявление да имъ се отстъпи даромъ. Но тѣ искатъ да имъ се продаде. Отъ всички данни, които азъ можахъ да събера по земитъ, които се продаватъ днесъ въ Русенско, срѣдно се пада хубавъ декаръ около 3-40 л., най-много 4 л. Е добръ, онази цѣна, която тѣ прѣдлагатъ, 5 л. на декаръ, както сж казали въ заявлението си, менъ ми се струва, че е цѣна такава, по каквато се продаватъ сега най-хубавитъ земи въ Русенско.

Дѣйствително, че държавата има извѣстенъ доходъ отъ тази мера, но щомъ я продаде по 5 л. и щомъ ще се разработва бърже, не ще съмнѣние, че приходътъ ще бѣде два пѣти повече, отколкото е сега, тѣй като ще бѣде обложена всичката обработена земя съ данѣкъ. Ето защо, г-да народни прѣдставители, азъ напълно съмъ съгласенъ съ изказаното мнѣние на г. Мушанова и г. Каназирски, поддържамъ го напълно и вѣрвамъ, че всички г. г. народни прѣдставители ще се съгласятъ да рѣши Собранието да се отстъпи не така, както комисията е рѣшила — 5.000 декара, защото тѣ ще иматъ сѣщитъ главоболия, сѣщитъ неприятности, както и сега, ако се отдѣлятъ 5.000 декара да имъ се отстъпи, а другата частъ държавата пакъ да я дава подъ наемъ, — а да се отстъпи всичката мера отъ колкото декара е, по 5 л. декарътъ, както тѣ искатъ въ своето заявление, и цѣна такава, по каквато се продаватъ сега хубавитъ земи въ Русенско.

К. Мирски: Направѣте прѣдложение и азъ прѣвъ ще го подписа!

Ю. Теодоровъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ съмъ съгласенъ съ мнѣнието на комисията, която одобрява да имъ се продадатъ 5.000 декара, а другата частъ мера да остане държавна, защото ще си купи земя този, който има пари, а който нѣма, не може да си купи, а като останатъ селянитъ безъ мера, сиромаситъ нѣма кждъ да си пасатъ добитъка. Мерата е потребна да си пасатъ хората добитъка и за соватъ. Но азъ мисля другитъ хора, които сж били притежатели и на които по единъ незаконенъ начинъ правителството имъ е взело земитъ безъ да си знаятъ границитъ, тѣмъ трѣбва да имъ се дадатъ безъ пари. Какъ така правителството може да анулира единъ законенъ документъ? Не били знаяли селянитъ. Тѣзи, които иматъ турски тапии или каквито и да бѣдатъ актове, трѣбва да имъ се даде даромъ земята, а останалата земя, като се запази една частъ държавна

земя за мера, да се продаде по 5 л., по мнѣнието на комисията.

А. Влажевъ: Г-да народни прѣдставители! (Глътка.) Имайте търпѣние да ме изслушате, г-да прѣдставители! Тукъ не трѣбва да слушаеме само адвокати. Азъ имамъ най-големо право като земледѣлецъ да кажа нѣколко думи.

Г-да народни прѣдставители! Азъ мисля, че на намъ на всички ни се налага дългъ да си кажемъ мнѣнието особено по такива пасбища. Азъ не съмъ отъ тази околия и отъ този окръгъ, азъ съмъ отъ Никополската околия, Шѣвненски окръгъ, избранъ, но азъ съмъ живѣлъ въ този окръгъ и познавамъ много добръ това пасбище. Азъ ще се съглася съ прѣдговорившитъ, които говориха да се отпусне този соватъ. Добръ, но азъ по-другояче бихъ гледалъ на тая работа, защото намъ се навождаха примѣри, че соватитъ се продавали много евтино. Нека не ми се приписва грѣхъ да си кажа мнѣнието по-напрѣдъ, защото азъ като земледѣлецъ трѣбва да зная земитъ какъ се продаватъ, а не както казахъ, че по 2—3 л. декарътъ се продавалъ. Кждъ се намира то? Ако искате, не съмъ противъ да го дадемъ съвършено даромъ на тия земледѣлци, готовъ съмъ да направя това; но ако искате да направимъ една справедливостъ, не както се е правѣло досега да станемъ на едни майка, на други мащеха, трѣбва справедливо да рѣшимъ. Ние по това пасбище не трѣбва да оставимъ да измѣнимъ мнѣнието на министерството. Много хубаво мнѣние е дало, по 10 л.; най-износно и най-справедливо е по 10 л. декарътъ. Защо ще приказваме, че по 10 л. щѣли да дадатъ 100.000 л.? Тѣ сж три села, ще си ги раздѣлятъ и ще ги платятъ както се слѣдва; ние не трѣбва да беремъ грижа за хората, че не щѣли да платятъ. Тѣ иматъ нужда отъ земя и ще си платятъ. Азъ като земледѣлецъ прѣдвиждамъ, че слѣдъ врѣме ще изчезнатъ всички държавни земи и ще прѣминатъ въ наши рѣцѣ. (Д-ръ П. Ношковъ: Тогава ще бѣде най-добръ!) Да, тогава ще бѣде най-добръ, защото държавата нѣма да има разпавии, а ще има единъ чистъ доходъ, който ще бѣде много редовенъ и правиленъ. Затуй ще ви моля да гласувате за мнѣнието на министерството. (Е. Начевъ: Цѣната?) 10 л. Нека не ми се хвърля упрекъ, защото съмъ земледѣлецъ, а не лихваръ или търговецъ, и азъ зная да цѣня земитъ.

Д. Зографски: Г-да народни прѣдставители! Тѣзи села, които искатъ да имъ се отстъпи тази земя, често пѣти азъ съмъ ходилъ въ тия села и селянитъ ми сж се оплаквали, че много пѣти сж били глобявани и много пакости имъ сж били правени, понеже имало нѣкакви си чешми и тамъ карали добитъка си да пие вода, та често били глобявани задѣто водятъ добитъка си. Послѣ, оплакватъ се и друго нѣщо, че имало много частни имоти, които владѣли съ тапии и държавата

обсебила тѣзи имоти и ги владѣла заедно съ своитѣ. Казаха нѣкои, че било много евтино, ако имъ се даде по 5 л. декарътъ. Който знае тази страна, той ще се произнесе, че дѣйствително има много добри земи, но има и много баирлъци, които едва ли струватъ 2 л. декарътъ, защото, освѣнъ за паща, за друго нищо не струватъ. Азъ затова се присъединявамъ всецѣло къмъ мнѣнието на г. Мушанова, съ прибавка само да имъ се пропължи срокътъ на изплащането 5 години.

И. Василевъ: Г-да народни прѣдставители! При всичко че мнозина казаха и въ различно мнѣние, и азъ искамъ да кажа моето мнѣние. Ние виждаме едно заявление отъ три общини, дадено прѣди 3—4 години, което е заобиколило разни страни и едва сега е дошло дотукъ. Сега, мнѣнието на г. Мирски, за да изпълнимъ нѣкакви си формалности, е да се повърне наново, да му дадемъ пътъ още за нѣколко години и т. н. Другъ единъ отъ нашитѣ другари тукъ говори, че необходимо нужно е за това население, което е оградило една държавна мера и постоянно има нужда отъ нея, плаща извѣстни такси било за пасбище, било за наемна работа и т. н., необходимо нужно е да му се отстъпи тая мера. То се чувствува вече самостоятелно на срѣдства и моли Народното Събрание да може да му се отстъпи срѣщу пари, да я счита своя собствена земя, да я обработва, да се ползува то само, да плаща и на държавата данѣкъ, и, може би, този данѣкъ, който ще плаща, да бѣде по-голямъ и отъ самия наемъ, който взема сега държавата, а отъ друга страна и ползата ще бѣде много по-голяма за самитѣ жители, които обграждатъ туй мѣсто. Менѣ ми се чини, че това искане е много право. Само върху едно нѣщо се съмнявамъ, понеже се каза, че тази държавна мера е 10.000 декара, цѣната се посочи по 10 л., приблизително общата сума ще излѣзе на 100.000 л., нѣщо, което 600 къщи въ тия три съседни села не ще бѣдатъ въ състояние да платятъ. И може би съ това да накараме да заложатъ свободнитѣ си други имоти при земеделческитѣ каси или при частни лихвари, за да я купятъ. И вмѣсто добро да имъ направимъ, частнитѣ лихвари, които ще имъ дадатъ пари, да имъ я взематъ послѣ съ много по-евтина цѣна. Тѣй щото, най-хубаво е рѣшението, което е взела комисията: да имъ се даде засега половината, т. е. 5.000 декара, съ цѣна 10 л. декарътъ, за да могатъ тия хора да платятъ и то пакъ съ извѣстенъ срокъ. Г-нъ Мушановъ каза, че хората могатъ да бѣдатъ готови веднага да платятъ. Това е невъзможно. Отъ 600 къщи 60 могатъ веднага да платятъ, но останалитѣ не могатъ, тѣй че извѣстенъ срокъ трѣбва да имъ дадемъ. Споредъ мене, най-малко 5-годишенъ срокъ да се даде на тия хора, които ще взематъ пропорционално и въ разстояние на 5 години да платятъ 5.000 декара по 10 л. — 50.000 л. Останалата частъ нека

служи пакъ за мера на сѣщитѣ села, които може би, подъ извѣстенъ наемъ на държавата, да се ползуватъ. И ако тѣ се видятъ слѣдъ година въ състояние и ако държавата види, че тѣзи хора прогресиратъ, въ такъвъ случай може да имъ се продаде и тая частъ. Тѣй че, моето мнѣние е сѣщото мнѣние на комисията, само да имъ се даде единъ срокъ по-голямъ, 5 години.

Това е, което искахъ да кажа.

М. Такевъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ ако станехъ да говоря, то не е за да говоря по въпроса, който повдигатъ тѣзи хора, а да обърна вниманието на г. Министра на Финанситѣ върху единъ членъ на нашата конституция, който г. Мирски поиска да го тълкува малко не така, както той е въ сѣщностъ изразенъ. Въ нашата конституция сѣ проведени двѣ начала. Първото е, че когато сѣ я писвали, онзи законодатель е положилъ основнитѣ принципи на държавното управление и, второ, че послѣ е взелъ грижата да вмѣни въ дългъ на бѣднѣщитѣ правителства за всичкитѣ самоположени въ основнитѣ начала материи да изработятъ специални върху тѣхъ закони. Така напр., въ чл. 71 отъ конституцията е казано: (Чете.) „Всѣкой български подданикъ е длъженъ да служи въ военна служба, по наредения за това законъ.“ Значи, задължава непрѣмънно за военната служба да се изработи специаленъ законъ. Второ, въ чл. 86, дѣто се говори за избирателнитѣ права, казва се: (Чете.) „За реда на изборитѣ ще се изработи особенъ избирателенъ законъ“, като казва, кои сѣ условията, за да бѣде избирателъ или избираемъ. Имаме слѣдъ туй чл. 166 за пенсийтѣ. Имаме слѣдъ това за прѣстонослѣдието. Навсѣду, може да се каже, като се турятъ основнитѣ начала, вмѣнява се за длъжностъ да се изработятъ специални закони върху деталитѣ. Като знаемъ тѣзи двѣ начала на нашата конституция, да дойдемъ и на този членъ, за който говори г. Мирски. Той се намира въ една глава на нашата конституция, която носи числото XI, съ надсловъ „за държавнитѣ имоти“. Този чл. 51 казва: (Чете.) „Държавнитѣ имоти принадлежатъ на Българското Княжество и съ тѣхъ не могатъ да се ползуватъ нито Князѣтъ, нито неговитѣ роднини“. Чл. 52: (Чете.) „Начинѣтъ, по който ще се отстъпватъ и залагатъ самитѣ имоти, а така сѣщо и разпореждането съ приходитѣ имъ ще се опрѣдѣлятъ съ законъ“. Значи, чл. 51 като освещава началото, че държавнитѣ имоти сѣ изключително достояние на държавата, чл. 52 задължава министерствата, когато ще има нужда отъ тѣхното отчуждаване, туй да става на основание на единъ специаленъ, подробенъ законъ. И така, прѣдложението на г. Мирски, че всѣко едно прошение, подадено въ Народното Събрание за искане да се отстъпи мѣсто отъ държавнитѣ имоти, трѣбва да се подведе подъ рубриката на чл. 52, че ужъ то трѣбвало да стане по законодателенъ редъ, не

може да бъде. Значи, чл. 52 въ дадения случай не е приложимъ. Чл. 52 е една длъжностъ, наложена отъ Учредителното Събрание къмъ нашето правителство, къмъ нашето прѣдставителство, да изработи изобщо законъ за управлението и отчуждението на държавнитѣ имоти. Но г. Мирски ви казва: имаме чл. 106 на нашата конституция, споредъ който Народното Събрание има право да приема всѣкакви прошения и да ги праща на министерствата, а — добавя г. Мирски — по самия източникъ на този членъ, въ белгийската конституция — безспорно, трѣбва да се силаваме на първообраза — „да искаме отъ тѣхъ обяснения“. Добръ. Прѣдставѣте си, г-да прѣдставители, че желанието на г. Мирски се изпълни, пратихме прошенията на г. министра — по-нататкъ какво ще правимъ? (К. Мирски: Ще го бламираме, ще направимъ ние сами законъ, по чл. 109 на конституцията!) Пропението го пратихме въ министерството и питаме: какво е Вашето мнѣние, г-нъ министре? И той казва, както ни казва въ дадения случай: намирамъ, че искането на тѣзи три села е справедливо, и оставамъ въпроса на усмотрѣнието на Народното Събрание, не, и си замълчава, нищо не казва повече. Нема затуй ще бламираме министерството? (К. Мирски: Ще направимъ прѣдложение ние.) Или ще трѣбва азъ да сезирамъ Народното Събрание съ законодателно прѣдложение? Министерството замълчава, като казва, че искането имъ е справедливо. Тогава какво трѣбва да направимъ? Трѣбва да признаемъ, че има извѣстенъ недостатъкъ, или извѣстна непълнота, било въ нашия основенъ законъ, било въ специалнитѣ ни закони. Дѣ е тази непълнота? Тази непълнота е въ липсата на този законъ, за който говори чл. 52 отъ конституцията, че трѣбва да има специаленъ законъ за управлението и отчуждаването на държавнитѣ имоти.

Прочее, приканвамъ г. Министра на Финанситѣ, едно, за да изпълни едно прѣдписание на нашата конституция, която отъ 25 години не е приложена въ тази точка, и, второ, за да отърве народното прѣдставителство отъ безполезни дебати по такива въпроси, които не можемъ всѣкога да ги разрѣшаваме така лесно — и сега ще ви кажа защо не можемъ, — приканвамъ, казвамъ, г. Министра на Финанситѣ да вземе актъ отъ това, което днесъ се приказва, и въ редовната сесия на Народното Събрание, ако бждемъ живи — тѣ като правителство и ние като прѣдставителство, — да ни сезира съ единъ законъ за управлението и отчуждението на държавнитѣ имоти. Ако, г-да прѣдставители, такъвъ законъ би имало, никога нѣмаше да имаме онази неприятностъ съ Куртово-Конарската кория, нѣмаше да имаме и онова излагане на министерството да се даватъ заповѣдитѣ чрѣзъ княжескитѣ слуги. Липсата на този законъ е докарала честитѣ неприятности и на правителството, и на прѣдставителството, и на Княза. Прочее, мисля, че е време вече да се направи такъвъ единъ законъ.

Да дойдемъ сега на конкретния случай. Тѣзи хора искатъ да имъ се отстъпятъ 10.000 декара държавна мера, за да я прѣобърнатъ на ниви. Готови сж да я купятъ. Азъ, г-да народни прѣдставители, ще вдигна ръка противъ това прѣдложение по двѣ съображения. Първо, за да се ангажиратъ тѣзи села да взематъ една мера, която ще струва 100.000 л., Министерството на Финанситѣ, особено Министерството на Вжтрѣшнитѣ Работи трѣбва непрѣмѣнно да направи справка, отдѣ тѣзи села съ 600 сѣмейства ще намѣрятъ 100.000 л., на нека сж 50.000 л. Дали нѣма да заложатъ тази мера на мѣстни лихвари и дали слѣдъ петъ години не ще просятъ отъ Народното Събрание, като кажатъ: понеже сме забатачили, не можемъ да платимъ тия пари, опростѣте ни ги, както обикновено става? Споменѣте си казармитѣ въ Ямболъ. Докарайте полкъ войска, ще направимъ казарми, казваха. Докараха войска, направиха казармитѣ, взеха пари, послѣ сезираха Събранието, простиха имъ ги и се свѣрши. Така стана на много мѣста, и за да не бѣда голословенъ, азъ ви приведохъ единъ примѣръ. Тия три общини да не би въ своето желание да се сдобиятъ съ нѣкаква мера да отидатъ да заборчлеятъ съ туй и покрай тая мера да имъ продадатъ и воловетѣ, и шапкитѣ, и хижитѣ. Ето защо не можемъ да вдигнемъ ръка, прѣди всичко, току-така леко да ангажираме тия общини съ 50.000 л. къмъ хазната, ако министърътъ не е изучилъ отдѣ ще взематъ тия пари и какъ ще ги взематъ. Между прочемъ, да ви кажа, че този въпросъ затъ трѣбва да изхожда отъ министерството, особено отъ онова на Вжтрѣшнитѣ Работи, за да се знае, сж ли въ състояние тия общини да платятъ тия пари, или утрѣ ще трѣбва да имъ ги опрощаваме. Ето по това първо съображение азъ ще бѣда противъ.

Но има друго още едно съображение отъ държавенъ интересъ. България е земи земеделска и като такава, безспорно е, скотовѣдството въ нея трѣбва да върви паралелно съ земеделѣието. Не съмъ земеделѣецъ, не зная по-голъми тънкости, но тукъ има уважени господа отъ земеделска група, които сж посветили всичкия си животъ на този поминъкъ, и тѣ ще ви кажатъ, че земеделѣие безъ скотовѣдство не е възможно. Тогава, за да вирѣе скотовѣдството, какво трѣбва? Мери. И по една статистика, която завчера имахъ случай да прочета на едно мѣсто, у насъ меритѣ систематически се унищожаватъ, разораватъ се, и дѣйствиелно нашиятъ добитѣкъ отъ година на година се влошава, вмѣсто да се подобрява, и се намалява. Има и друга статистика, която не отколѣ е публикувана въ економическото списание, дѣто това нищо е много релефно прѣдставено. Тия приятели отъ тия три села искатъ тия 10.000 декара мера, за да я обърнатъ въ обработваема земя, въ ниви. Е добръ, азъ не мога да вдигна така леко ръка за прѣобърщането на 10.000 декара земя отъ мера въ обработваема земя, ако Министерството на Фи-

написи не е изучило въпроса и не намира, че е възможно, че може тия 10.000 декара мера да се прѣобърнатъ въ обработваема земя безъ ущърбъ на скотовѣдството. Ето защо, понеже тия два въпроса — изплащането стойността на имота и самиятъ начинъ на прѣобързването отъ мера въ работна земя — не сѫ изучени, азъ ви приканвамъ, г-да прѣдставители, безъ да желая да нахърня каквито и да е интереси на тия села, напротивъ, отъ желание да бъдемъ полезни и тѣмъ, а послѣ и на страната изобщо, това прошение да се повърне въ Министерството на Финансите. Г-нъ Министерътъ на Финансите да го изучи въ тия му точки, като вземе мнѣнието на г. Министра на Вхтрѣшнитѣ Работи за материалното състояние на тия общини и, въобщо, възможно ли е туй нѣщо да стане, безъ да се оцетятъ тия села, които, трѣбва да признаемъ, на първо врѣме много ищакли даватъ заявление — мера ще си имаме, — а когато разхвърлятъ по нѣколко стотинъ лева на къща, тогава ще видимъ какъ ще плащатъ, та покрай мерата да не отиде и ралото. Прочее, за да завърша, да повърнемъ това прошение на Министерството на Финансите и да помолимъ министъра да изучи тоя въпросъ отъ тия двѣ страни и, ако намѣри за умѣстно, нека сезира Народното Събрание съ едно прѣдложение, и по този начинъ ще бъдемъ полезни и на населението, и на България изобщо.

Д. Драгиевъ: Г-да прѣдставители! По тоя въпросъ се говори, наистина, доста, но ще си позволя да кажа и азъ нѣколко думи, защо е важенъ, и би било желателно да чуемъ мнѣнието на повечко г. г. народни прѣдставители.

Менѣ ми се вижда за много справедливо рѣшението на почитаемата прошетарна комисиия: да се даде тая мера обратно на тия три села, на които е била притежание още прѣди години. Туй рѣшение на комисиията се явява толкова повече справедливо, че — както засвидѣтелствуваха и други лица, които сѫ отъ тия околии или пъкъ които сѫ имали случаи да изучатъ по-добрѣ тоя въпросъ — установява се, че дѣйствително тия села сѫ имали туй пространство земя прѣди години и че по единъ насилнически начинъ имъ е било отнето. Та, колкото се отнася до въпроса, да имъ се даде земята, не вѣрвамъ да се посрѣщне съпротивление отъ почитаемото Народно Събрание.

Но явява се другъ единъ въпросъ: дали да имъ се отпусне тая земя само за ниви, дали да имъ се остави частъ за мера, или всичката да се остави за мера. Тоя въпросъ, г-да народни прѣдставители, дали да имъ се даде за едното или за другото, ми се чини, че ние и да искаме да го разрѣшимъ, едвали ще можемъ да го разрѣшимъ. Тоя въпросъ въ края на краищата ще се разрѣши по желанието на самитѣ тия села, само ще трѣбва да прѣпорѣчаме на Министерството на Финансите, когато ще имъ съобщи рѣшението на Събранието, че имъ се дава земята, да изучи добрѣ въпроса:

кое отъ тия села отъ какво има повече нужда. Може би на нѣкое отъ тѣхъ дѣлътъ, който ще му се даде, да е потребенъ за мера; може би другото село, на което ще се даде дѣлътъ, да нѣма нужда отъ мера, та нека се пита самото население, нека изучи въпроса министерството и да посвѣтви жителитѣ като какъ трѣбва да си подѣлятъ тая земя. Не бива да отлагаме рѣшението на този въпросъ за нѣкакво по-нататъшно изучаване, прѣдвидѣ на ония съображения, които изложи тѣй добръ г. Мушановъ. Той каза каква мъжа търпятъ хората, какъ се експлоатиратъ тѣ и какъ за свои имоти сѫ принудени да плащатъ наемъ по два лева на декаръ. Наемателътъ плащаль 3.000 л. наемъ, а взималъ отъ тѣхъ 10.000 л. Да искаме, прочее, да се отложи разрѣшението на този въпросъ, значи да продължимъ съ още нѣколко врѣме мъкитѣ и неволитѣ на тѣзи хора, нѣщо, което по никой начинъ ние не трѣбва да направимъ.

Явява се другъ единъ въпросъ за цѣната. Азъ намирамъ за много умѣстно онуй мнѣние, което даде г. Воденчаровъ. Държавата нѣма да даде тая земя на населението съ експлоататорска цѣла, да печели богъ-знае какви хиляди левове отъ тѣхъ. Нека да вземе ти онова, което и сега взема. Какво взема отъ тѣхъ? Взима 3.200 л. Пали толкова? (Н. Мушановъ: 10.000 л. даватъ на наемателя!) Тѣ даватъ много повече, но държавата 3.200 л. взима отъ наемателя. Ето каква смѣтка прави азъ: 10.000 декара земя, ако имъ я дадемъ по 5 л. нѣщо което и азъ поддържамъ, тѣ правятъ 50.000 л. А 50.000 л. съ по 7% лихва, 6% го прѣсмѣтните, ето ти наема 3.000 л., който и сега взема държавата. Та справедливо е да имъ дадемъ земята по 5 л.

Но има друго едно нѣщо. Като ще имъ дадемъ тая земя, справедливо забѣлѣжи г. Василевъ, ние трѣбва да опрѣдѣлимъ единъ срокъ за изплащането на сумата. Хората, напатели се сега, не мислятъ твърдѣ за срока. Тѣ сѫ готови, може би, мило и драго да дадатъ, само и само да имъ се даде земята, а не правятъ смѣтка, че изплащането може да имъ причини голѣма спѣнка. Ако, обаче, тѣ, въ желанието си да се добератъ до земя, не претендиратъ за срокъ, ние самички като разрѣшаваме въпроса, не ще е злѣ да опрѣдѣлимъ единъ срокъ; защото, г-да, ако не прѣдвидимъ срокъ, както справедливо забѣлѣжи г. Такевъ, много лесно тая държавна днесъ земя, докато се минатъ нѣколко години, ще прѣмине прѣзъ тѣхнитѣ рѣцѣ и ще отиде въ рѣцѣтѣ на лихваритѣ. Та трѣбва единъ срокъ. Колко взема сега държавата? Тя взема 3.000 л. Десетъ хиляди декара, по 5 л. като ги опѣнимъ, правятъ 50.000 л. Когато държавата взема отъ тая земя сега 3.000 л. въ годината, менѣ ми се чини, че ще бѣде много справедливо, ако дадемъ на тѣзи селяни срокъ отъ 15 години да изплатятъ тая сума. (Гласове: О о о!) 15 години по 3.000 л., ето ти 45.000 л. Тѣ ще плащатъ така на държавата пакъ онова, което и сега ѝ плащатъ чрѣзъ наемателя. Г-нъ Такевъ казва: отдѣ ще взе-

матъ тѣзи пари да ги дадатъ? Туй е единъ умѣстенъ въпросъ. И ми се чини, че заслужва да се направи едно улеснение на тия хора и то да се направи въ тази смисълъ: чрѣзъ земледѣлческата каса ако могатъ да се улеснятъ, толкова повече като ще бѣде срокътъ за изплащането малко повече, — чрѣзъ земледѣлческата каса да могатъ да ги изплатятъ по-лесно. 3.000 л. въ годината, ми се чини, че ще могатъ да плащатъ едни хора отъ тая земя, която тѣ ще обработватъ. И като своя земя ще я обработватъ съ много по-голѣмо усърдие, та се трѣбва да се надѣваме, че ще могатъ да я изплатятъ, защото г. Мушановъ ни каза, че тѣ сега плащали на наематели 10.000 л. годишно за тая земя; та 3.000 л. въ годината, трѣбва да се надѣваме, че ще могатъ да ги изплатятъ. Азъ, прочее, като се присъединявамъ къмъ това мнѣние, което се изказа, да се даде тая земя на упоменатитѣ села, правя предложение да се прѣдвиди единъ срокъ за изплащането отъ 15 години. Този срокъ не трѣбва да се види никому голѣмъ, защото, знаете добръ, имало е случаи, дѣто въ други мѣста, въ други страни отпущало се е земя на селянитѣ и имъ се давалъ и много по-голѣмъ срокъ, въ който, покрай другитѣ тегоби, които носятъ тѣзи хора, да могатъ да изплатятъ сумата.

Азъ бихъ желалъ да обърна вниманието ви и на друго нѣщо. Какъ ще стане разпрѣдѣлението на тая земя, дали ще могатъ ония, които най-много нужда иматъ отъ нея, бѣднитѣ хора дали ще могатъ да взематъ отъ нея дѣлъ или не? Желателно е, когато министерството ще изпълнява нашето рѣшение, въ случаи че Събранието рѣши да имъ се даде тая земя, да постѣпи по начинъ, щото отъ земята да не се ползватъ само нѣкои селски дѣребеевци, ами да се ползува отъ нея и онуй население, което най-много се нуждае отъ земя.

Н. Узунувъ: Г-да народни прѣдставители! Г-нъ Такевъ зададе единъ въпросъ, който дѣйстви-телно е много важенъ. Трѣбваше всѣки единъ да се попита: тѣзи селяни отдѣ ще могатъ да взематъ за да изплатятъ тая мера. Азъ си отговарямъ тѣй: тѣ сж си прѣмѣрили силата за тази работи и постѣ сж се заели за нея, като сж искали единъ срокъ отъ 5 години,

Сетѣ, г. Василевъ, и други още нѣкои казватъ, да се продадѣла само половината отъ мерата, а пѣкъ половината да останѣла. Но азъ мисля, че тѣзи господа, които настояватъ да се продаде само половината отъ тази мера, не сж видѣли хубаво мерата, или пѣкъ не сж изучили мерата на какво разположение е. Тази мера остава между тѣзи три села, които я искатъ, и въ срѣдата на тази мера има една чешма. Тѣ повече искатъ да купятъ тази мера за чешмата, за водата, а не за друго. Ако ли сега половината отъ тази мера не се продаде, а пѣкъ половината се продаде, едно село се лишава отъ мера; не може да минава то чрѣзъ държавната мера и да отива на чешматаа. Тѣй че, тѣзи три

села сж снели тази скица и като сж прѣдполагали, че може Народното Събрание да рѣши да имъ се продаде, тѣ сж си я раздѣлили — за да се освѣтли Народното Събрание по скицата — и всѣко се свежда на водата, кое село по колко мера ще вземе и сетѣ водата остава за тритѣ села и всѣко едно село ще отива на чешмата. Затова, азъ се присъединявамъ къмъ прѣдложението на г. Мушанова, да имъ се продаде мерата по 5 л. всѣки декаръ, съ срокъ отъ 5 години, и всичката мѣра, понеже голѣмата нужда на тѣзи три села е за водата.

П. Каравеловъ: Тукъ се говори много, но ми се струва, че далечъ не се освѣтлихме. Прѣдложението на г. Мирски е здраво, по здраво въ тази смисълъ, че желателно е, щото нашата държава така лесно да се не обезземелва отъ голѣмитѣ пространства. Нѣмаме нужда така бързо да става туй нѣщо съ прошения, а желателно е да става съ законъ. Сега, освѣтѣ единъ общъ законъ, за който говори г. Такевъ, азъ мисля, мисълта на г. Мирски е малко друга: да се създава законъ *ad hoc*, както става въ Англия, дѣто специално голѣмитѣ земи се продаватъ съ законопроектъ, внесенъ и защищаванъ отъ министра. Първата задача е това: желателно е да става съ специаленъ законъ, когато сж голѣми земитѣ. Отъ друга страна, трѣбва да забѣлѣжа, че ония, които така лесно казватъ, че селянитѣ изплащатъ, азъ ще ви кажа, че това не е истина. Ние, всичкитѣ българи, много лѣжемъ. (А. Груевъ: Хубава работа! Значи, и Вие лѣжете!) И азъ лѣжа, но по-малко отъ Васъ! Азъ дадохъ единъ и половина милионъ лева да купувамъ чифлишки земи съ правителствени пари и не сж върнати нито петъ пари на държавата отъ тия пари! (Министъръ М. Сарафовъ: Това е вѣрно!) Се такива демагози и декламатори сж причината да не плащатъ. Кой соватъ въ България не се е продавалъ? И всѣка година ние имаме нови заявления, съ които се иска да се памаливатъ цѣнитѣ на продаденитѣ държавни земи. Кажете! Азъ положително знамъ, че всѣка година искатъ намаления. Ще я продадете за 10 л. декарътъ, а ще платятъ 5, 2, 1 л. и т. н. Тѣй става у насъ. Затова азъ бихъ обърналъ вниманието, Народното Събрание да бѣде обсервиозно при разрѣшаването на тия въпроси. Не че съмъ противъ да се даде тази земя на тия просители — и азъ желая даже да се рѣши за даването на тая земя на тия села и, мисля, мое е заключението за туй нѣщо, — но да се не шегуваме. Казватъ едни да имъ се даде срокъ за изплащане 15 години. Ами че тѣ ще забравятъ, бе брате! Кое съсипва селянитѣ? Това ги съсипва! (Д. Драгиевъ: Азъ разбирамъ, че сумата ще се разпрѣдѣли на 15 срока и всѣка година ще се взема съответствующата частъ!) Азъ Ви увѣрявамъ, че ще платятъ на първата, а най-много на втората и на третата година ще имаме прошение за намаление на цѣната или за опрощаване на сумата. Ще додатъ нѣкои депутати отъ тамъ и ще кажатъ: много

искате, тая цѣна е голѣма. Азъ казвамъ това, което става въ България. Тѣй става у насъ. Азъ не знамъ нито единъ соватъ, дѣто се е продалъ отъ Народното Сѣбрание, да не е ставало това. Затова трѣбва много сериозно да гледаме на тия въпроси и да не плачемъ постоянно, а сериозно да мислимъ. Азъ съмъ малко противъ прѣдложението на г. Такева, а отъ друга страна (къмъ земледѣлцитѣ) и въ ваша полза. Какво ще правите съ тия имоти? Тѣ се отдаватъ на прѣдприемачъ за 3.000 л., а той взема отъ селата 10.000 л. Нѣма какво да правите. Хазната трѣбва да я отдава подъ аренда, а въ таквъ случай взематъ я прѣдприемачитѣ и я експлоатиратъ селянитѣ. Мога да посоча на два случаи. Азъ знамъ едно благо около Силистра, дѣто се каратъ 3—4 села: Алдомировци и др. Взелъ го единъ прѣдприемачъ за 5—6 години, който го дава на селянитѣ, и той взема отъ тѣхъ само глоба много повече, отколкото дава прѣдприемачътъ на държавата. Знаемъ и друго едно благо при с. Акчаръ, едно голѣмо благо. Едно врѣме го взеха селянитѣ, тѣ не можаха да го изплатятъ, дадохъ го подъ аренда, взе го единъ прѣдприемачъ и той глобяваше петъ пкти повече селянитѣ. Отъ хайнажилка на селянитѣ възползуваха се прѣдприемачитѣ. Любопитно е и друго. Тия сѣщитѣ прѣдприемачи, прѣкупници често пкти, дохождатъ въ Народното Сѣбрание, намѣрваха се и добри депутати, казватъ въ Народното Сѣбрание, че не сѣ спечелили, а изгубили, и Народното Сѣбрание намира за нужно да имъ опрости наема. Ако доде за опрощаване, прѣпочитамъ да се опрости на селянитѣ, отколкото на прѣкупницитѣ. Много съжалявамъ, че селянитѣ въ Акчаръ не взеха това благо, както и ония села около Силистра—тѣ сѣ три села—който претендиратъ за това благо, изпуснаха го, лишиха се отъ него, и го владѣе днесъ нѣкой си Вълчевъ, отъ прочутитѣ Вълчевци, и ги глобява. Така щото, положението на министерството е много лошо: единъ го лъже, други го лъже, трети го лъже. Какво да прави съ този имотъ? Не може да го държи, защото не дава приходъ. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Да го даде подъ аренда!) Дава го! Но на кого? Дава го на селянитѣ, тѣ не искатъ и чакатъ да имъ го харижатъ: мислятъ, че ще дойде едно добро правителство да имъ го хариже. Трѣбва да бждемъ справедливи къмъ всички. А пъкъ желание за прѣкупуване има у мнозина отъ Освобождението насамъ. Азъ знамъ такива вопиющии работи, които не можете да си прѣдставите. Раздаватъ ги окръжнитѣ и градскитѣ сѣвѣти единъ на други и ги даватъ на селянитѣ за да ги глобяватъ. Гова става постоянно.

Азъ мисля, че по този въпросъ да не плачатъ много селянитѣ, ами онова, което е рѣшило министерството, последвайте го. То е рѣшило да имъ се продаде тая земя по 10 л. декарътъ. Приемѣте го, но на селянитѣ трѣбва да имъ кажете да не хайнуватъ, а да я изплатятъ, защото, ако не я изплатятъ, ще додѣтъ и ще имъ я взематъ. Тя струва

10 л. декарътъ. Около Русчукъ и Дунава земята струва 10 л. декарътъ. Казватъ, че ги ограбвали. Азъ чувахъ много души да се оплакватъ, ама не знамъ доколко е вѣрно. Прѣкупницитѣ бѣха ограбили всичкитѣ села, то е вѣрно. Въ 1886 г. азъ бѣхъ рѣшилъ една крута мѣрка: да върнатъ соватитѣ и имъ дадохъ срокъ. Може да е дадено по немарливостъ на чиновницитѣ, но азъ много не вѣрвамъ на това. Убѣденъ съмъ, че безъ такава мѣрка нѣмаше да се взематъ соватитѣ, които иматъ голѣмо значение. Колкото за това, кое трѣбва да бжде нива, ливада или пасбище, това не мога да го рѣша, то е мъженъ въпросъ. Има мѣста, дѣто е важна повече ливадата или пасбището. Важното е за меритѣ, дѣто да пасе добитѣкътъ. Ние трѣбва на това население да му говоримъ истината, а не да го залъгваме. Щомъ чуятъ, че се намѣрили депутати да имъ го даватъ по 5 л. декарътъ ще го приематъ и ще ви обѣщаватъ хиляди. Както каза и г. Такевъ, че е ставало съ всички казарми, които сѣ сж легнали на държавата. То прилича на дѣтето, което казва: дайте бе, ти баща, ти майка, и вие да го слушате. Градоветѣ най-много се интересуватъ да има кръчми, да има по-много пианство и ходатайствуватъ да имъ създава правителството учрѣждения безполезни. И въ тоя случай е така сѣщо. Ако е рѣшило министерството по 10 л., приемѣте това и кажете на хората да си я изплатятъ, ако искатъ да бжде тѣхна. (Д. Драгиевъ: Кой имъ казва да не я плащатъ?) Мене много ме е страхъ, че още първия денъ хайнажилкѣтъ ще се яви и нѣма да платятъ. Азъ го знамъ това. Азъ се обръщамъ къмъ г. Министра на Финанситѣ и тия, които сѣ управлявали, да кажатъ кой плаща — никой не плаща. (Министъръ М. Сарафовъ: Всички искатъ, но никой не плаща!) Азъ знамъ какво казватъ: сега наши хора ще изберемъ; а пъкъ като отидатъ и депутатитѣ, азъ знамъ какво имъ говорятъ, като агитиратъ: това ще простимъ, онова ще простимъ. (Д. Драгиевъ: Не всички!) Азъ го знамъ, че е така. У мене има цѣли купища възвания какво е говорено на народа и, ако искате, да ви ги донеса. Говорило се е много онова, което не трѣбва да се говори, и желателно е да не се говори занапрѣдъ. Особено когато се касае за хазната, всички ѣ сж врагове. Азъ не знамъ кой е приятель на нашата хазна, освѣнъ, може би, Министърътъ на Финанситѣ, който, ще-неще, трѣбва да я пазѣ, а другитѣ сѣ говорятъ да дадемъ на населението, че е голо, че е осиромашено и не знамъ какво. (Е. Начевъ: Ама най-напрѣдъ прѣди изборитѣ!) Да, прѣди изборитѣ. Затова азъ бихъ молилъ да се приеме така, както е прѣдложено отъ министерството. А подиръ това желателно е, и азъ съмъ съгласенъ съ г. Мирски, не само законъ, но просто ad hoc, за да запазимъ извѣстно количество по-голѣми парчета. За малкитѣ парчета азъ съмъ на друго мнѣние — помнете, за училищата, — но за голѣмитѣ парчета да става съ законъ,

защото иначе ще се изгубят всички. (А. Каназирски: Има законъ за маломѣрнитѣ имоти.) Азъ тѣхъ съвѣмъ не вземамъ, но за голѣмитѣ трѣбва да става съ законодателенъ актъ внесенъ, защото така го правятъ навсѣкѣдѣ. Азъ поне зная, че въ Франция напослѣдѣкъ има специаленъ законъ за меритѣ. (Гласове: Да се гласува!)

К. Мирски: Азъ станахъ да помоли да се гласува отдѣлно въпросътъ, който повдигнахъ, защото ще бѣда принуденъ въ друго засѣдание отново да го повдигна. Азъ моли съгласно чл. 60 отъ правилника да се гласува отдѣлно тоя въпросъ, именно (Прѣдседателствующъ Д. К. Поповъ: Формулирайте прѣдложението си!) да се разрѣши това прошение по сжщество по едно прѣдложение на г. Министра на Финанситѣ, внесено съгласно чл. 109 отъ конституцията.

Прѣдседателствующъ Д. К. Поповъ: Има нѣколко прѣдложения, но, ако Народното Събрание желае, ще прѣдложи на гласуване рѣшението на комисията.

Д-ръ П. Ношковъ: Съ измѣнение: „цѣлото землище да се продаде“.

Министъръ М. Сарафовъ: Цѣлото землище, по рѣшението на комисията.

Д-ръ Д. Милковъ: Да се гласува прѣдложението на г. Мушанова най-напрѣдъ, понеже то не изчерпва въпроса.

Н. Мушановъ: Моето прѣдложение е да се продаде цѣлата земя по 5 л. и да се изплати въ петгодишенъ срокъ.

Министъръ М. Сарафовъ: Прѣдложението, което прави уважаемиятъ г. Мушановъ, е толкова изчерпателно, колкото и другото. Ако не се приеме едното прѣдложение, тогава ще се върви постепенно къмъ гласуването на всѣко прѣдложение. Първенство има прѣдложението на комисията, съ което е съгласно Министерството на Финанситѣ.

Прѣдседателствующъ Д. К. Поповъ: Ония господа, които сж съгласни съ рѣшението на комисията по този въпросъ. (Нѣкои отъ прѣдставителитѣ: Съ видоизмѣнението на г. министра!) съ видоизмѣнението, което прѣдложи г. министърътъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Н. Мушановъ: Азъ казвамъ, че е меншество. Съвършено искрено констатирамъ, че е меншество, а не да шокирамъ.

Прѣдседателствующъ Д. К. Поповъ: Ония, които сж съгласни съ прѣдложението на комисията и съ измѣнението, прѣдложено отъ г. Министра на

Финанситѣ, да станатъ на крака. (Болшинство.) Болшинство. Народното Събрание приема.

Пристъпваме къмъ нареждането на дневния редъ за утрѣшното засѣдание.

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: За идущия дневенъ редъ ще искамъ да се тури на първо мѣсто разискването по въпроса, относително общитѣ дебати по бюджета. (Гласове: Да, да!) И ако този въпросъ се рѣши въ смисълъ, че общитѣ дебати сж изчерпани, тогава да се пристъпи къмъ разискване бюджета на Министерството на Правосъдието, послѣ докладъ на провѣрочната комисия по изборитѣ и прѣдложенията, които слѣдватъ. (Н. Габровски: Ами ако не се рѣши тѣй въпросътъ?) Естествено, ще се слѣдва по-нататѣкъ.

В. Димитровъ: Ако се не рѣши тѣй, азъ моли г. Министра на Финанситѣ да помоли колега си, Военниятъ Министъръ, да внесе бюджета на Военното Министерство. Това не зная какъ да го квалифицирамъ. Всички бюджети получихме, работимъ въ бюджетарната комисия и нѣмаме никакъвъ воененъ бюджетъ. Ако това е подигравка съ народнитѣ прѣдставители, трѣбва г. министърътъ да вземе бѣлѣжка . . .

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Вземамъ бѣлѣжка отъ това.

Д-ръ Г. Гаговъ: Азъ моли, слѣдъ разискването дали трѣбва да се считатъ общитѣ дебати по бюджета приключени или не, да се тури слѣдъ него на пръвъ дневенъ редъ прѣдложението за отмѣнение общинския налогъ върху лозята.

Прѣдседателствующъ Д. К. Поповъ: Слѣдъ разискването по въпроса за общитѣ дебати по бюджета!

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Тукъ се иска да се тури на пръвъ дневенъ редъ отмѣнението общинския налогъ на лозята. Найсетнѣ, нѣмамъ нищо противъ това, съгласенъ съмъ, като прѣдполагамъ, че нѣма да ни отнеме много врѣме и ще отиде въ комисията.

Прѣдседателствующъ Д. К. Поповъ: Нѣма възражение, значи, приема се.

Има ли нѣкой другъ да прѣдлага нѣщо по дневния редъ?

М. Такевъ: Менѣ ми се струва, че щомъ като се почне бюджетътъ, той ще отиде докрай и слѣдъ това ще дойде заемътъ. Нека прѣди бюджета да свършимъ съ тѣзи прословути избори, защото имаме единъ-два, напр. Старозагорскиятъ, Станимашкиятъ, Орханийскиятъ, да ги свършимъ, защото сж минали прѣзъ провѣрочната комисия или пъкъ ще минаатъ въ понеделникъ въ комисията, и слѣдъ туй да

почнемъ бюджета и заема и да се върви така докрай, защото иначе ще има преривъ — като дойде единъ изборъ, два дена ще пледираме и ще прѣкъсваме.

Прѣседателствующъ Д. К. Поповъ: Тѣ стоятъ въ дневния редъ.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Менѣ ми се струва, че като оставимъ Старозагорския изборъ, за който комисията е дала мнѣние за касиране и по който може да станатъ по-дълги прѣвни, по другитѣ избори нѣма да станатъ дълги прѣвни. Но азъ като министъръ държа на онова, което най-много ме интересува, и азъ нѣма да скрия, че мене ме интересува бюджета и послѣ заема. (Н. Цановъ: Всички ни интересува!) Не дѣйте мисли, че като се гласува бюджетътъ, ще

ви кажемъ: хайде вървѣйте си. Азъ ви увѣрявамъ, че ако у васъ има желание да работимъ, по съ обѣщание много-много да не говоримъ, можемъ да се съгласимъ да останемъ още нѣкои по-важни прѣдложения да прокараме. Но азъ моля, да се рѣши на пръвъ дневенъ редъ да бѣде въпросътъ, относително разискването по бюджета, и сетнѣ прѣдложението за отмѣнение общинския налогъ върху лозята. (Нѣкои отъ прѣдставителитѣ: А прѣдложението на г. Гагова?)

Прѣседателствующъ Д. К. Поповъ: То се прие на втори дневенъ редъ. Слѣдъ туй ще слѣдва останалото отъ днешния дневенъ редъ.

Засѣданието се вдига.

(Вдигнато въ 7 ч. и 10 м. послѣ пладнѣ.)

Прѣседателъ: **Д. Цанковъ.**

Подпрѣседатели: { **Д. К. Поповъ.**
А. Франгя.

Секретаръ: **Д. Филовъ.**

Началникъ на Стенографическото бюро: **Т. Гълъбовъ.**